

กระบวนวิชา RU 100

ความรู้คู่คุณธรรม

(Knowledge and Morality)

ปริญญาดรี (ส่วนกลาง)

ปริญญาดรี คณะวิศวกรรมศาสตร์

โครงการพิเศษทุกโครงการ

แผนการสอน

กระบวนวิชา RU 100 ความรู้คู่คุณธรรม

(ไม่นับหน่วยกิต)

แนวคิด

ผู้มีความรู้ปัญญาจัดอวิชาย่อมมีความสามารถในการแยกแยะสิ่งดี/ไม่ดี รู้คิดรู้ทำ มีสำนึกนำที่จะคิด และทำในสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และชาติบ้านเมือง มีสติครองตน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและชาติบ้านเมือง ประพฤติปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดีของสังคม

จุดประสงค์

1. วิเคราะห์คนเป็น เห็นตนเองชัด
2. ชักชวนผู้อื่นให้รู้จักแสวงหาความรู้เพื่อเสริมสร้างปัญญาแก่ตนเองได้
3. ควบคุมสติไม่ตามใจตนเองให้สำนึกในการกระทำของตนตลอดเวลา
4. แสวงหาโอกาสที่จะแสดงความรัก ความรับผิดชอบ ต่อชาติ บ้านเมือง
5. ปฏิบัติตนและสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเป็น พลเมืองดีของสังคมไทย

แนวคิด

ผู้มีความรู้ปัญญาย่อมไม่ละเลยที่จะแสวงหาบุคคลซึ่งคิดดี ปฏิบัติดีเป็นแบบอย่างแสวงหาหลักจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา ค่านิยมที่ดีงาม เพื่อใช้พัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและบ้านเมือง รู้จักเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบวินัยของสังคม มีสำนึกนำที่ดีมีคุณธรรมในการดำรงชีวิตมีความสุข

จุดประสงค์

1. เปรียบเทียบพฤติกรรมดี/ไม่ดีของบุคคลรอบตัวอย่างรู้เท่าทัน
2. ทำนายนความคิดคนจากความประพฤติ การปฏิบัติ ของเขาได้
3. หลีกเลี่ยงบุคคลที่เห็นแก่ตัว ขาดจิตสำนึก ขาดสติในการครองตน
4. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบวินัยของสังคม ปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย
5. กระตุ้นเตือนให้มีความสำนึกนำที่ดีมีคุณธรรมในการดำรงชีวิต เรียนรู้ที่จะอยู่กับความจริง

แนวคิด

คนที่มีความรู้จะเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนดี มีความคิดสร้างสรรค์ คิดในสิ่งที่ดี กระทำในสิ่งที่ดี ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการค้นคว้า รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และความเจริญก้าวหน้าของโลก ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน วิธีการปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาไทย

จุดประสงค์

1. วิเคราะห์ความสำคัญในความเป็นคนของตนเองได้
2. อธิบายเหตุผลของการกระทำ/ไม่กระทำ แต่ละเรื่องได้ตามหลักความเชื่อที่เป็นวิทยาศาสตร์ได้ถูกต้องมีความเชื่อที่เป็นเหตุผลที่สูงน้ำได้ มีกระบวนการคิดที่เป็นตรรกะ
3. ระบุความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาไทยเป็นข้อ ๆ ได้อย่างน้อย 5 ข้อ
4. ยกตัวอย่างประกอบการอธิบายคำว่า “รู้เขา รู้เรา” ได้ตรงประเด็น

7

แนวคิด

คุณธรรมเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้บุคคลผู้มีความรู้สามารถกำหนดพฤติกรรมที่ดีในการดำรงชีวิต ก่อให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของชาติ บ้านเมืองเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทย และนานาชาติ สามารถวิเคราะห์เพื่อเลือกรับวัฒนธรรมที่เหมาะสมอย่างมีวิจารณญาณ และเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่งดงามของชาติให้คงอยู่สืบไป

8

จุดประสงค์

1. อธิบายวิธีการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจตนเองในการคัดเลือกสิ่งดีมาปฏิบัติได้อย่างเข้าใจ
2. แนะนำแหล่งคุณธรรมได้อย่างน้อย 4 แหล่ง
3. ระบุวัฒนธรรมที่สมควรในการอนุรักษ์อย่างน้อย 4 ชนิด
4. มีความตระหนักและความรักผูกพันในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของไทย มีความเชื่อถือภาคภูมิใจ เข้าใจวัฒนธรรมสากลให้รู้เขา รู้เรา รู้เท่าทันสังคม

9

เอกสารอ้างอิงประกอบการสอน

รังสรรค์ แสงสุข และคณะ (2544) *ความรู้คู่คุณธรรม*
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง

10

บทสรุปแนวคิดและการปรับใช้ ความรู้คู่คุณธรรมในสังคม

รศ.ดร.โฆสิต อินทวงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร.โฆสิต อินทวงศ์

คุณวุฒิและสาขาวิชา

• Doctor of Education (Ed. D.)

(Educational Administration : Adult Education)

Mississippi State University U.S.A. (ทุนมหาวิทยาลัยรามคำแหง)

• ศึกษาสาตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

(การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง) มหาวิทยาลัยศิลปากร

• การศึกษามหาบัณฑิต (กศ. บ.) (การสอนภาษาอังกฤษ)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางเขน

• ประกาศนียบัตรพิเศษครูมัธยม (พ.ม.) กระทรวงศึกษาธิการ

• ประกาศนียบัตรพิเศษการศึกษา (พ. กศ.) กระทรวงศึกษาธิการ

• หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาแผนกอักษรศาสตร์ (มัธยมปีที่ 8)

ประสบการณ์การทำงาน

- เลขานุการอธิการบดี (รศ. ดร. อภิรมย์ ณ นคร)
- ประธานสภาอาจารย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
- กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
- รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์
- เลขานุการสภามหาวิทยาลัยรามคำแหง
- รองอธิการบดีประจำสำนักงานอธิการบดี
- รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย
- รองอธิการบดีฝ่ายนวัตกรรมการศึกษา

ตำแหน่งปัจจุบัน

- รองอธิการบดีฝ่ายนวัตกรรมการศึกษา
- ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย (M. Ed. HRD.)
- ประธานกรรมการบริหารโครงการ
  - หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย (M. Ed. HRD for CCO)
  - หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ (M. S. (IT))
  - หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย (Ph.D. HRD)

e-Mail address: Khosit@ru.ac.th โทรศัพท์ 08-1814-5013

ความเป็นบัณฑิตที่มีความรู้คุณธรรม

บัณฑิตรามคำแหงที่มหาวิทยาลัยมุ่งหวังให้มีความรู้คุณธรรม หมายถึง บุคคลที่เรียนรู้สรรพวิทยาตามสาขาวิชาที่ตนศึกษาได้อย่างดี คือ รู้ดี เก่งวิชาการ และสามารถปรับใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ มีความสำนึกน่าน

15

ความเป็นบัณฑิตที่มีความรู้คุณธรรม

มีคุณธรรมในการดำรงชีวิต เป็นคนดีศรีสังคม ไม่เป็นบุคคลที่ใช้ความรู้เพื่อความได้เปรียบหรือฉกฉวยโอกาสหาประโยชน์ตน โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมโดยรวม (นายรังสรรค์ แสงสุข อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง)

16

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕

คนกำเนิดคล้าย คลึงกัน
เหมือนอมเผลอผิดพรณแผกบ้าง
ความรู้จการเรียนรู้กันหมด
ยกแต่ชั่วติครด้าง อ่อนแก่ดูไหว

(จากหนังสือพิมพ์ ดุสิตสมิต

ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2462)

ทรงพระราชนิพนธ์ ปี พ.ศ. ๒๔๕๕

แม้มีความรู้ดัง

ฉิบมีคนชู

หัวเหวนคำเมืองตรู

ทองบรองรับพื้น

ศัพท์ปัญญ

ห่อนขึ้น

ตราโลก

ห่อนแก้วมีศรี

(โคลงโลกนิติ)

16

โคลงโลกนิติ

ความรู้ยิ่งล้ำ สิ้นทรัพย์

คิดค่าควรเมืองนับ ยิ่งไซ้

เพราะเหตุจกอยู่กับ กายอาต มานา

โจรจักเบียนบได้ เร่งรู้เรียนเอา

19

โคลงโลกนิติ

ความรู้ยิ่งได้

สิ้นศักดิ์

เป็นที่ชนพำนัก

นอนนี้

อย่าเกียจเกลียดหน่ายรัก

เรียนต่อ

รู้ชอบไข่หอบหัว

เหนื่อยแพ้แรงโรย

20

มนุษย์ - กาย - จิต -
วิญญาน

Human being:

Body - Mind - Spirit

21

โคลงโลกนิติ

มหาสมุทรสุดลึกสัน

คณนา

สายดั่งทิ้งทอดมา

หยั่งได้

เขาสูงอาจวัดวา

กำหนด

จิตมนุษย์นี้ไซ้

ยากแท้หยั่งถึง

(โคลงโลกนิติ)

22

จิต หรือ ใจ : พุทธทาสภิกขุ

จิต มีหน้าที่ คิดนึกได้ สร้างเรื่องราวขึ้นมาได้ทุกเรื่อง

เมื่อทำหน้าที่คิดก็เรียกว่า จิต

เมื่อทำหน้าที่รู้ เป็นความรู้หรือความรู้สึก ก็เรียกว่า มโน

เมื่อทำหน้าที่รู้แจ้ง ทางอายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กายใจ

จะเรียกว่า วิญญาน ก็ได้

ศึกษาให้รู้จักตัวจิต ตัวมโน ตัววิญญานจริง ๆ

ตรง ๆ ลงไปในสิ่งที่มันรู้สึกอยู่ในใจของเรา

23

จิต หรือ ใจ : พุทธทาสภิกขุ

เมื่อทำหน้าที่รู้แจ้ง ทางอายตนะ ตา หู จมูก

ลิ้น กายใจจะเรียกว่า วิญญาน ก็ได้

ศึกษาให้รู้จักตัวจิต ตัวมโน ตัววิญญาน

จริง ๆ ตรง ๆ ลงไปในสิ่งที่มันรู้สึกอยู่ในใจ

ของเรา

24

ความรู้ระดับวิญญาน ๖ ประเภท

๑.จักษุวิญญาน : ความรู้จากการเห็น การจำได้

๒.โสตวิญญาน : ความรู้จากการได้ยิน

เสียงดัง เบา ไพเราะ

๓.ฆานวิญญาน : ความรู้จากการได้กลิ่น

เหม็น หอม

๔.ชีวหาวิญญาน : ความรู้จากการรู้รส

หวาน มัน เค็ม

๕.กายวิญญาน : ความรู้จากการสัมผัส

แข็ง นุ่ม กระด้าง

๖.มโนวิญญาน : ความรู้จากการนึกคิด

ดี ชั่ว หยาบ

จิตตภาวนา (พุทธทาสภิกขุ)

จิตตภาวนาในส่วนปัญญาความรู้

- ต้องอบรมจิตให้รอบรู้ สิ่งที่เราจะ
รอบรู้ มีความต่างกันเป็น 3 ชั้น คือ

27

ระดับศีล อบรมจิตให้ถือศีลให้ได้

ระดับจิต อบรมจิตให้เป็นสมาธิให้มั่นคง
ให้มีสมรรถภาพ ถึงที่สุดให้จนได้

ระดับปัญญา อบรมจิตให้รู้สิ่งที่ควรจะรู้

จิตตภาวนา จะต้องมีส่วนศีล สมาธิและ
ปัญญา

ภาวนา แปลว่า เจริญขึ้น

28

จิตธรรมเป็นระดับสัตว์

ความรู้อย่างสัตว์ สัตว์เดรัจฉาน

มันจะรู้ตามธรรมชาติรู้เท่าที่

ธรรมชาติให้รู้ เรียกว่า

ระดับสัตวศาสตร์

รู้สูงขึ้นกว่าสัตว์เดรัจฉาน

เป็นคนป่า คนโง่ ลื้อ ผีसाทเวดา

ไม่เข้าถึงธรรมะ เรียกว่า ระดับไสยศาสตร์

ไสยะ แปลว่า ดึกว่าก็ได

แปลว่า หลับอยู่ก็ได้

ยศาศตร เป็นเพ็ญงแต่ดีกว
 สัตวเครจรณนไมใช่มนุษยสูงสูด - มันยังหลับ
 อยู่

ระดับไสยศาสตร เกณฑให
 วิพากษวิจารณ์ อธิบายไมได เกณฑ

3 พุทธศาสตร พระพุทธเจ้ตรัสรู้
 สัจธรรมของธรรมชาติ เรื่องดับทุกข์
 ได้

พุทธศาสตร คือ ศาสตรของผู้รู้ ผู้ตื่น
 ผู้เบิกบาน ไมหลับอีกต่อไป

พุทธ แปลว่า ตื่น ไมหลับ

ระดับสุดท้ายจะต้องมาถึง
 พุทธศาสตร ก้าวล่วงสัตวศาสตร ก้าว
 ล่วงไสยศาสตรมาเสียได้ มันเป็นเรื่อง
 ของจิต ที่จะต้องอบรม

เป็นมนุษย์หรือเป็นคน
 พุทธทาสถิกข

เป็นมนุษย์	เป็นได้	เพราะใจสูง
เหมือนหนึ่งยุง	มีดี	ที่แวงชน
ถ้าใจต่ำ	เป็นได้	แต่เพียงคน
ย่อมเสียที	ที่ตน	ได้เกิดมา

34

ใจสะอาด	ใจสว่าง	ใจสงบ
ถ้ามีครบ	ควรเรียก	มนุสสา
เพราะทำถูก	พูดถูก	ทุกเวลา
เปรมปรีดา	คืนวัน	สุขสันต์จริง
ใจสกปรก	มืดมัว	และร้อนร่ำ
ใครมีเข้า	ควรเรียก	ว่าผีสิง

35

เพราะพูดผิด	ทำผิด	คิดประวิง
แต่ในสิ่ง	นำตัว	กลัวอบาย
คิดดูเถิด	ถ้าใคร	ไม่ยอมตก
จงรีบยก	ใจตน	รีบชวนขวย
ให้ใจสูง	เสียได้	ก่อนตัวตาย
ก็สมหมาย	ที่เกิดมา	อย่าเขินอาย

36

มนุษย์ แปลว่า ผู้มีใจสูง

มนุษย์จะสูงได้ เพราะมีสิ่งต่าง ๆ
ต่อไปนี้บรรจุอยู่ภายใน คือ

1. ความรู้
2. ความสามารถ
3. คุณธรรม
4. อุดมคติ
5. อุดมการณ์
6. ความ

ความรู้ (Knowledge)

ความรู้ : เป็นสัจจะ คือสิ่งควรรู้
มนุษย์แสวงหาสัจจะ
สัจจะโลก - คือ วิชาความรู้ตาม
ศาสตร์ ,สรรพวิชาต่าง ๆ
สัจธรรม - ตามหลักความเชื่อของ
แต่ละลัทธิศาสนา
ทำให้เกิดความสงบสุข

ความรู้ 2 ประเภท คือ

๑. ความรู้ที่ไม่เปิดเผย (Tacit Knowledge)
เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลติดตัวเรามาจากการ
ทำงาน การสัมผัสประสบการณ์ต่างๆ
๒. ความรู้ที่เปิดเผย (Explicit Knowledge)
เป็นความรู้ที่เรียนรู้ได้ตามศาสตร์ต่างๆ
จากหนังสือ ตำรา วิทยุ โทรทัศน์
หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต

รูปแบบของความรู้

- เอกสาร (Document) — กฎ ระเบียบ (rule), วิธีปฏิบัติงาน (Practice), ระบบ (System)
- สื่อต่างๆ — VCD, DVD, เทป, อินเทอร์เน็ต
- ทักษะ (Skill)
- ประสบการณ์ (Experience)
- ความคิด (Mind of Individual)
- พรสวรรค์ (Talent)

ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge)

ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge)

แผนภูมิแสดง Knowledge assets 4 แบบ

1. **Experiential Knowledge Assets**
เป็นการใช้ความรู้ที่ติดตัว (Tacit Knowledge) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของบุคลากรในองค์กร
2. **Conceptual Knowledge Assets**
เป็นการใช้ความรู้ที่แจ้งชัด (Explicit Knowledge) ผ่านรูปภาพ สัญลักษณ์ และภาษา

แผนภูมิแสดง Knowledge assets 4 แบบ

3. Routine Knowledge Assets

เป็นการใช้ความรู้ที่ติดตัวซึ่งใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ปกติประจำวันในองค์กร

4. Systemic Knowledge Assets

ประกอบด้วยการจัดระบบและรวบรวม Explicit Knowledge เป็นผลผลิตที่ใช้ Technologies etc.

KM จะเน้นเรื่อง Managing systemic knowledge assets

ตัวอย่างของ **Intellectual Property right**

43

Four categories of knowledge asset

Experiential knowledge assets (EKA) Tacit knowledge through common experiences • Skills and know-how of individuals • Care, love and trust • Energy, passion and tension	Conceptual knowledge assets (CKA) Explicit knowledge articulated through images, symbols and language • Product concepts • Design • Brand equity
Routine knowledge assets (RKA) Tacit knowledge routinized and embedded in actions and practices • Know-how in daily operations • Organizational routines • Organizational culture	Systemic knowledge assets (SKA) Systemized and packaged explicit knowledge • Documents, specifications, manuals • Database • Patents and licenses

(NONAKA et AL, 2000) 44

การสะสม ไม่สามารถป้อน

45

Workshop 1 (Group Discussion)

จงวิเคราะห์แหล่งความรู้ (Learning Resources) ที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ การเข้าถึงแหล่งความรู้ การแสวงหาความรู้

วิเคราะห์และนำเสนอ Know how?

อภิปรายการประยุกต์และการปรับใช้ความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ความชำนาญของบุคคล เพื่อการพัฒนาตนเอง การพัฒนางาน และการพัฒนาอาชีพที่ต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงในสังคมฐานความรู้ (Knowledge based society)

เสนอกรณีตัวอย่าง

46

สังขธรรม

สังขธรรม : ความรู้ที่ทำให้เกิดความสงบสุข

ซึ่งมนุษย์ประพฤติตามหลักความเชื่อ

ตามลัทธิและศาสนา

47

สังขธรรม

ในพุทธธรรม เป็นความรู้ที่อยู่ในพระไตรปิฎก คือ

ธรรม ๘๔,๐๐๐ เรื่อง แบ่งเป็น

ธรรมที่เป็น โลกียธรรม และ
โลกุตระธรรม

48

โลกียธรรม

เป็นธรรมที่เป็นประโยชน์ในการดำรงอยู่ในสังคม ทำให้คนมีประสิทธิภาพเป็นคนดีและมีความสุข ประเทศชาติมั่นคง แข็งแรง อยู่กันอย่างเอื้ออาทรและสมัครสมานสามัคคี

49

โลกียธรรม

ตัวอย่างธรรมะเหล่านี้ ได้แก่

ศีลสัมปทา ดันตะสัมปทา อุตตสัมปทา
ทิวาสัมปทา อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔
กัลยาณมิตร ๗ สังคหวัตถุ ๔

อปริหานิยธรรม ๗ มรดาวสธรรม ๔ อธิษฐาน ๔
สัปปริสธรรม ๗ ทศพิชราชธรรม ๑๐ สุจริต ๓
โยนิโสมนสิการสัมปทา และอัปปมาทสัมปทา

50

โลกุตตรธรรม

ธรรมเพื่อประโยชน์สูงสุดของศาสนา คือ ความว่างจากกิเลส สภาวะว่างจากกิเลส เรียกว่า นิพพาน

ตัวอย่างธรรมะประเภทนี้ได้แก่

อริยสัจ อทิปปยิตตา สังโยชน์
วิปัสสนา ยถาภูตญาณทัสสนะ วิมุตติ วิสุทธิ

51

ทฤษฎีความรู้ของพุทธธรรม แบ่งความรู้เป็น ๔ ระดับ

๑. ความรู้ระดับวิญญาน ๖ ประเภท คือ ความรู้จากการเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส การสัมผัสและการนึกคิด ผ่านทาง

๑. จักขุวิญญาน	๒. โสตรวิญญาน
๓. มานวิญญาน	๔. ชิวหาวิญญาน
๕. กายวิญญาน	๖. มโนวิญญาน

52

๒. ความรู้ระดับสัญญา คือ การรับรู้ของอายตนะ ๖ คือ

๑. รูปสัญญา รู้รูป ดำ แดง ขาว เขียว เหลือง
๒. สัททสัญญา ได้ยินเสียง ดัง เบา แหลม
๓. คันธสัญญา รู้กลิ่น หอมเหม็น

๔. รสสัญญา รู้รส หวาน มัน เค็ม

๕. โผฏฐัพพสัญญา รู้จากการสัมผัสทางกาย เช่น อ่อน แข็ง

๖. ัมมสัญญา การรู้ทางใจ เช่น งาม น่าเกลียด เทียง ทูจจริต

๓. ความรู้ระดับทฤษฎี ได้แก่ ความรู้ระดับ
ความคิด ความเห็น รวมทั้งทฤษฎี ทุทธ
ธรรมแบ่งความรู้ระดับนี้ตามเกณฑ์ เช่น

ก. เกณฑ์ความดีความชั่ว แบ่งเป็น ๒ คือ

๑. มิจฉาทิฐิ ความคิดผิด
๒. สัมมาทิฐิ ความคิดถูก

ข. เกณฑ์ความยั่งยืน แบ่งเป็น ๒ คือ

๑. เทียงยั่งยืน ความเห็นอึดตาหรือโลก
ยั่งยืน
๒. ไม่เทียง ไม่ยั่งยืน ความเห็นว่า
อึดตาและโลกจะสูญไป

ค. เกณฑ์ความตรงกับพุทธธรรม แบ่งเป็น ๓ คือ

๑. ความเห็นว่าการกระทำไม่มีผล
๒. ความเห็นว่าสิ่งทั้งหลายไม่มีเหตุปัจจัย
๓. ความเห็นว่าไม่มีการกระทำหรือภาวะใด
เป็นหลักได้

๔. ความรู้ระดับญาณ

ญาณ คือ ความรู้ระดับปัญญา เกิดจากการทำ
สมาธิจนแน่วแน่มระดับหนึ่ง เมื่อเกิดความรู้
ระดับนี้แล้วจะมองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็น
จริง เช่น เห็นว่าธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต คือ
ความไม่คงทน ความทุกข์และความไม่ไช้ตน
(อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา)

ความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ คือ
ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ของมนุษย์
ผู้ได้ความรู้ระดับนี้ได้ชื่อว่า
ดวงตาเห็นธรรม มีฐานะเป็น
อริยบุคคล ระดับโสดาบัน

ความสามารถ
(Competencies , Abilities)

ทางกาย	- การกระทำ
ทางวาจา	- การพูด
ทางใจ	- การคิด

ความสามารถทางใจ

คือ สามารถในการคิดมีหลายแบบ

คิดค้น คิดค้นเอาข้อมูลต่าง ๆ ที่ฝังอยู่ในจิต
ไว้สำนึกออกมา

คิดเหตุ เมื่อเห็นผลแล้ว ค้นหาเหตุอันแท้จริง

คิดผล เมื่อเห็นเหตุแล้วคิดคาดคะเนผลว่าอะไร
จะเกิดขึ้น

คิดวิเคราะห์ (Analysis)

คิดแยกแยะให้เห็นตัวประกอบ ต่าง ๆ

คิดสังเคราะห์ (Synthesis)

คิดรวมตัวประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ เรียกว่า คิดสร้างสรรค์

คิดนิรนัย

(Deductive Thinking)

คิดนำเอาหลักใหญ่ไปตัดสินกรณีย่อย
ใช้กรอบหรือความรู้ที่ได้รับการพิสูจน์
มาแล้วซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับบริบทที่
เผชิญอยู่

กรอบความคิด ความเชื่อ ทฤษฎี

ทำให้รูปแบบการใช้เหตุผลของเรา

เป็นลักษณะการใช้เหตุผลแบบนิรนัย

(Deductive Thinking) เป็นส่วนมาก

- ประหยัดเวลาในการพิจารณาวินิจฉัย

- มีโอกาสคิดผิด ถ้าข้ออ้างที่เชื่อว่าถูกต้อง
ทั้งๆ ที่ไม่ถูกต้อง

- ขาดการนำปัจจัยอื่นๆ มาร่วมคิดด้วย

- ทำให้เกิดมุมมองวินิจฉัยเรื่องต่างๆ อย่าง

คับแคบ และเกิดปัญหาตามมาได้

กรอบแนวคิดนิรนัยแบบเส้นตรง

ข้อมูลที่รับรู้

กรอบที่ยึดเป็นหลัก

นำวินิจฉัย

คิดอุปนัย (Inductive Thinking)

คิดหาความจริงหลักที่อยู่เบื้องหลังสิ่งต่าง ๆ
เปิดโอกาสให้มีการสังเกต การตั้งสมมติฐาน
และการเรียนรู้จากประสบการณ์มากกว่า
การใช้เหตุผลแบบนิรนัย

กระบวนการคิดเชิงอุปนัยจะมี

ลักษณะเป็นวงกลมเวียนวน

(spiral process) เป็นส่วนสำคัญของ

ความคิดเชิงบูรณาการ (integration)

การคิดเชิงบูรณาการ (Integrative Thinking)

เป็นการคิดในลักษณะของการขยาย
ขอบเขตการคิด - ขยายมุมมอง 5 ด้าน

1. มององค์รวม
(Holistic View)
2. มองสหวิทยาการ
(Multidisciplinary)

3. มองอย่างอุปนัย

(Inductive Thinking)

4. มองประสานข้อขัดแย้ง
(สร้างดุลยภาพ)

5. มองทุกฝ่ายชนะ

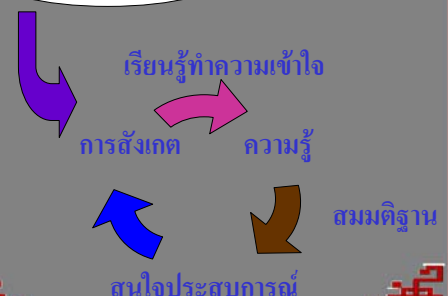
(Win-Win approach- choices-
compromises)

อุปนัย - เปิดโอกาสให้มีการสังเกต
ตั้งสมมติฐานและการเรียนรู้จาก
ประสบการณ์มากกว่าการใช้
เหตุผลแบบนิรนัย

อุปนัยในลักษณะวงกลมเวียนวน
(Spiral Process)

- สังเกต ตั้งสมมติฐาน
การพิสูจน์สมมติฐาน

แนวคิดใหม่

คิดเปรียบเทียบ (Comparative Thinking)

คิดนำเอาของ 2 สิ่งขึ้นไปมาเปรียบเทียบ
เพื่อหาความแตกต่าง และตัดสินใจ

คุณธรรม (Morality) คือ คุณภาพจิตฝ่ายดี

คุณธรรมเกิดขึ้นได้ด้วยมีปัญหา รู้ สังขธรรม

ปัญหา - คุณธรรม - ศีลธรรม

- ความรักสากล - ความสงสารเห็นใจ
- ความไม่โอ้อวดริษยา - ความยุติธรรม
- ความซื่อสัตย์สุจริต

อุดมคติ - ค่านิยม (Ideal) - (Values)

มีอุดมคติในชีวิต รู้จักแยกแยะว่า
อะไรคือสาระของชีวิตและสาระ
ของชีวิต

อุดมการณ์ อุดมคติของสังคม (Ideology)

คนมีอุดมการณ์ รู้จักแยกแยะ
ว่าอะไร คือสาระของสังคม
และสาระของสังคม
สร้างสังคมอุดมคติ

ความสงบสุข (Peace)

มนุษย์อยู่อย่างมีความสุขได้ด้วย
รู้จักอยู่กับธรรมชาติ
รู้จักอยู่กับสังคม
รู้จักอยู่กับผู้อื่น
รู้จักอยู่กับงาน
รู้จักอยู่กับตนเอง

หลักการและแนวคิดของไทย

พระธรรมปิฎก (๒๕๓๘) ได้นำเสนอแนวคิด
ในการจัดการศึกษาและการสอนตามหลัก
พุทธธรรม ซึ่งครอบคลุมในเรื่องการพัฒนา
ปัญญา และการคิดไว้อย่างมากมาย และได้มี
นักการศึกษาไทยนำแนวคิดเหล่านี้มา
ประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบกระบวนการ และ
เทคนิคในการสอน ทำให้ประเทศไทยมี
การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้มากขึ้น

หลักการ และแนวคิด ตามหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาและการสอนที่พระธรรมปิฎกได้เผยแผ่ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

แนวคิดพื้นฐาน

1. ความสุขของมนุษย์เกิดจากการรู้จักดำเนินชีวิตให้ถูกต้องทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น

79

2. การรู้จักดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง คือ การรู้จักคิดเป็น พูดเป็น และทำเป็น

3. การคิดเป็นหรือการคิดอย่างถูกต้อง เป็นศูนย์กลางที่บริหารการดำเนินชีวิตทั้งหมด ทำหน้าที่ชี้แนะและควบคุมการกระทำ การคิดจะเริ่มเข้ามามีบทบาทเมื่อมนุษย์ได้รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมซึ่งมีอยู่มาก

80

หากคิดเป็นหรือคิดดีก็จะเกิดการเลือกรับเป็นหรือเลือกรับแต่สิ่งที่ดี ๆ เมื่อรับมาแล้วก็จะเกิดการคิดตีความเชื่อมโยงและตอบสนองออกมาเป็น การกระทำ ในขั้นตอนนี้จะมีสิ่งปรุงแต่งความคิดเข้ามา ได้แก่ อารมณ์ชอบ ชัง คติและอคติต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการคิดตีความเชื่อมโยงและการกระทำ ถ้าคิดเป็นคิดโดยรู้ถึงสิ่งปรุงแต่งต่าง ๆ นั้นก็จะสามารถบริหารการกระทำอย่างเหมาะสมได้

81

4. กระบวนการคิดเป็น เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ ฝึกฝนได้โดยกระบวนการที่เรียกว่า การศึกษา หรือสิกขา การพัฒนานั้น เรียกว่า การพัฒนาสัมมาทิฐิ ผลที่ได้ คือมรรคหรือการกระทำที่ดีงาม

82

5. แก่นแท้ของการศึกษา คือการพัฒนาปัญญาของตนเองให้เกิดมีสัมมาทิฐิคือการมีความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ค่านิยมที่ถูกต้อง ดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิต และครอบครัว

6. สัมมาทิฐิ ทำให้เกิดการพูดและการกระทำที่ถูกต้องดีงาม สามารถดับทุกข์และแก้ปัญหาได้

83

7. ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ ได้มี 2 ประการ คือ

7.1 ปัจจัยภายนอก หรือเรียกว่า ปรโตโมสะ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ครู พ่อแม่ เพื่อน สื่อมวลชน ฯลฯ

7.2 ปัจจัยภายใน หรือเรียกว่า โยนิโสมนสิการ ได้แก่ การคิดเป็น

84

8. การศึกษาทั้งหลายที่จัดกัน มาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทำกันอย่างเป็นงานเป็นการ เป็นระบบระเบียบ ถือว่า เป็นปรโตโมสะก่อนในเบื้องต้น

9. บุคคลส่วนใหญ่ในโลกจะสามารถพัฒนาตนเองให้ใช้โยนิโสมนสิการอย่างเดียวยังไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยปรโตโมสะก่อนในเบื้องต้น

85

10. โยนิโสมนสิการ เรียนได้ว่า คือการคิดเป็น เป็นความสามารถที่บุคคลรู้จักมอง รู้จักพิจารณา สิ่งทั้งหลายตามสภาวะโดยวิธี คิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทางจนถึงผลสุดท้ายที่เกิด

86

แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุ

โดยไม่เอาความรู้สึกอุปทานของตนเองเข้าไป จับหรือเคลือบคลุม บุคคลนั้นจะสามารถ แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ด้วยวิธีการ แห่งปัญญา

87

11. โยนิโสมนสิการ เป็นองค์ประกอบภายในมีความเกี่ยวข้องกับการฝึกใช้ความคิดให้รู้จักคิด อย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ คิดอย่างวิเคราะห์ ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวน เป็นขั้นตอนสำคัญของการสร้างปัญญา ทำใจให้บริสุทธิ์และเป็นอิสระ ทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้ นำไปสู่ความเป็นอิสระไร้อุปการะ พร้อมด้วยสันติสุขเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

88

12. โยนิโสมนสิการ ไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นปัจจัยให้เกิดปัญญา มีเป้าหมายสูงสุดคือการดับทุกข์

13. โยนิโสมนสิการ มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ

13.1 อุบายมนสิการ คือ การคิดอย่างเข้าถึงความจริง

13.2 ปณมณสิการ คือ การคิดอย่างมีลำดับขั้นตอนไม่สับสน

89

13.3 การณมณสิการ คือ การคิดอย่างมีเหตุผล

13.4 อุปาทกมณสิการ คือ การคิดอย่างมีเป้าหมาย

14. ในการดำเนินชีวิต สติเป็นองค์ธรรมที่ จำเป็นต้องใช้ในการทำงานทุกอย่าง โยนิโสมนสิการเป็นสิ่งหล่อเลี้ยงที่ยังไม่เกิด ให้ได้เกิด ช่วยให้สติที่เกิดขึ้นแล้วเกิดต่อเนื่องต่อไป

90

15. กลไกการทำงานของโยนิโสมนสิการ
ในกระบวนการคิด เมื่อบุคคลรับรู้สิ่งใด
ความคิดก็จะพุ่งเข้าสู่ความชอบหรือ
ไม่ชอบทันที นั่นคือสิ่งปรุงแต่ง
เนื่องจากบุคคลมีประสบการณ์มาก่อน
เรียกสิ่งปรุงแต่งนั้นว่าวิชา

91

ในตอนนี้องที่โยนิโสมนสิการจะเข้าไปสกัด
กันความคิดนั้นแล้วเป็นตัวนำเอา
กระบวนการคิดบริสุทธิ์ที่จะพิจารณาตาม
สถานะตามเหตุปัจจัย เป็นลำดับไม่สับสน
มีเหตุผลและเกิดผลได้ (ตามองค์ประกอบทั้ง
สี่ข้อในข้อ 13) ทำให้คนเป็นนายไม่ใช่ทาส
ของความคิด เอาความคิดมาใช้แก้ปัญหาได้

92

16. คนปกติสามารถใช้โยนิโสมนสิการง่าย ๆ
ได้โดยการพยายามควบคุมกระแสความคิด
ให้อยู่ในแนวทางที่อิงตามทางที่เคยได้รับ
การอบรมสั่งสอนจากกัลยาณมิตรมาก่อน
แล้ว และเมื่อพิจารณาเห็นความจริง และ
รู้คำแนะนำสั่งสอนนั้นถูกต้องดีงาม
มีประโยชน์ ก็ยังมั่นใจและเกิด

93

ศรัทธาขึ้นเองเกิดเป็นการประสานกัน
ระหว่างปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายใน
กลายเป็นความหมายของตนเป็นที่พึงแห่ง
ตนได้ ดังนั้นในการสอนเพื่อสร้างศรัทธา
จะต้องพยายามให้นักเรียนได้รับรู้ผลและ
เกิดความตระหนักในผลของการกระทำ
ความดี ต้องเร้าให้เกิดการเสริมแรงภายใน

94

17. กล่าวโดยสรุปกลไกการทำงานของ
โยนิโสมนสิการ และความสัมพันธ์ระหว่าง
ปรโตโมสะกับโยนิโสมนสิการ มีดังนี้

17.1 โยนิโสมนสิการจะทำงาน 2 ขั้นตอน
คือ รับรู้อารมณ์หรือประสบการณ์จาก
ภายนอก
การรับรู้ด้วยโยนิโสมนสิการจะเป็นการรับรู้
อย่างถูกต้อง

95

มีการคิดค้นพิจารณาอารมณ์หรือเรื่องราวที่
เก็บเข้ามาเป็นการพิจารณาข้อมูลด้วยสติซึ่ง
จะเอาไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและ
ทำกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป

17.2 กัลยาณมิตร (ปรโตโมสะที่ดี) และ
โยนิโสมนสิการเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่าง
บุคคลกับโลกหรือสภาพแวดล้อมภายนอก

96

โดยกัลยาณมิตรเชื่อมโยงให้บุคคลติดต่อกับ
โลกทางสังคมอย่างถูกต้องและโยนิโส
มนสิการเชื่อมต่อบุคคลกับโลกทางจิตใจ
ของตนเองอย่างถูกต้อง

18. วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการมี 10 วิธี คือ

18.1 วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเป็น
วิธีคิด เพื่อให้รู้สถานะที่เป็นจริง

97

18.2 วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ

เป็นวิธีคิดเพื่อกำหนดแยกปรากฏการณ์
ต่าง ๆ ออกเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมและสิ่งที่
เป็นนามธรรม

98

18.3 วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์

เป็นวิธีคิดเพื่อให้รู้เท่าทัน คือรู้ว่า
สิ่งต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นเองและจะดับ
ไปเอง เรียกว่า รู้อนิจจัง และรู้ว่า
สิ่งต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นมาเองไม่มีใคร
บังคับหรือกำหนดขึ้น เรียกว่า
รู้อนัตตา

99

18.4 วิธีคิดแบบอริยสัจจ์

เป็นวิธีคิดแบบแก้ปัญหาโดยเริ่มจาก
ตัวปัญหาหรือทุกข์ ทำความเข้าใจ
ให้ชัดเจน สืบค้นสาเหตุ เตรียมแก้ไข
วางแผนกำจัดสาเหตุของปัญหา
มีวิธีการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน

100

1. ทุกข์ - การกำหนดให้รู้สภาพปัญหา
2. สมุทัย-การกำหนดเหตุแห่งทุกข์เพื่อกำจัด
3. นิโรธ- การดับทุกข์อย่างมีจุดหมาย ต้องมี
การกำหนดว่าจุดหมายที่ต้องการคือ
อะไร
4. มรรค-การกำหนดวิธีการในรายละเอียด
และปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา

101

18.5 วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์

เป็นวิธีคิดให้มีความสัมพันธ์กัน
ระหว่างหลักการและความมุ่งหมาย
สามารถตอบคำถามได้ว่าทำไมหรือจะ
ทำอย่างนั้น อย่างนี้เพื่ออะไร
ทำให้การกระทำ มีขอบเขต ไม่เลยเถิด

102

18.6 วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก

เป็นการคิดบนพื้นฐานความตระหนักที่ว่าทุกสิ่งในโลกนี้มีทั้งส่วนดีและส่วนด้อย ดังนั้นเมื่อต้องคิดตัดสินใจเลือกเอาของสิ่งใดเพียงอย่างเดียวจะต้องยอมรับส่วนดีของสิ่งที่ได้เลือกไว้ และไม่มองข้ามโทษหรือข้อบกพร่องจุดอ่อนจุดเสียของสิ่งที่เลือกไว้

103

การคิดและมองตามความจริงนี้ทำให้ไม่ประมาท อาจนำเอาส่วนดีของสิ่งที่ไม่ได้เลือกนั้นมาใช้ประโยชน์ได้และสามารถหลีกเลี่ยงหรือมีโอกาสแก้ไขส่วนเสียบกพร่องที่ติดมากับสิ่งที่เลือกไว้

104

18.7 วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ - คุณค่าเทียม

เป็นวิธีคิดที่สามารถแยกแยะได้ว่า

คุณค่าแท้คืออะไร คุณค่าเทียมคืออะไร

คุณค่าแท้ คือ คุณค่าของสิ่งที่มีประโยชน์แก่ร่างกายโดยตรง อาศัยปัญญาไตร่ตรอง เป็นคุณค่าสนองปัญญา

คุณค่าเทียม คือ คุณค่าพอกเสริมสิ่งจำเป็นโดยตรง อาศัยค้นหาไตร่ตรองเป็นคุณค่าสนองค้นหา

105

วิธีคิดนี้ใช้เพื่อมุ่งให้เกิดความเข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต เพื่อพ้นจากการเป็นทาสของวัตถุ เป็นการเกี่ยวข้องด้วยปัญญา มีขอบเขตเหมาะสม

18.8 วิธีคิดแบบรู้คุณธรรม เป็นการคิดถึงแต่สิ่งที่ดีมีกุศล เมื่อได้รับประสบการณ์ใดแทนที่จะคิดถึงสิ่งที่ไม่ดีงาม เป็นวิธีคิดที่สกัดกัน ชัดเกล้าค้นหา

106

18.9 วิธีคิดแบบเป็นอยู่กับปัจจุบัน

เป็นวิธีคิดให้ตระหนักถึงสิ่งที่เป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน กำหนดเอาที่ความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ประจำวัน เชื่อมโยงต่อกันมาถึงสิ่งที่กำลังรับรู้กิจการตามหน้าที่หรือการปฏิบัติ โดยมีจุดหมายไม่เพื่อฝืนกับอารมณ์ชอบหรือชัง

107

18.10 วิธีคิดแบบวิหิงษา

เป็นการคิดแบบมองให้เห็นความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่แต่ละด้านจนครบทุกด้าน ไม่พิจารณาสิ่งใด ๆ เพียงด้านหรือแง่มุมเดียว

108

คนต้องเรียนรู้อะไร

1. เรียนรู้ให้อ่านออกเขียนได้
2. เรียนรู้ให้มีอาชีพ
3. รู้จักดำรงตนให้สมฐานะ
ความเป็นมนุษย์

109

คนต้องเรียนรู้อะไร

4. การมีคุณธรรมกำกับความรู้
5. ต้องสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้
6. ต้องมีความรู้ที่จะประหยัดใช้ทรัพยากร
อย่างมีประสิทธิภาพ
(สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี)

110

การเรียนรู้ก่อเกิดปัญญา

สุดมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฟัง
จินตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด
ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา
คือการทำให้มีให้เป็นขึ้น

111

รูปแบบการเรียนรู้ (Learning Model)

1. Reflective Learning
การเรียนรู้ในการคิดแก้ปัญหา
2. Adaptive Learning
การเรียนรู้เพื่อปรับตัว
3. Generative Learning
การเรียนรู้เพื่อผลิตผลงาน

112

การเรียนรู้ตามหัวข้อกำหนดของ องค์กร UNESCO

1. Learning to know how to learn.
: Continuing Education, Lifelong Education.
2. Learning how to do.
3. Learning how to be (Human Beings).
4. Learning how to live together in the society.

113

องค์กรแห่งการเรียนรู้ : LO. Learning Organization : Peter M. Senge

1. Personal Mastery: บุคคลผู้ใฝ่เรียนรู้
2. Mental Model:
กรอบความคิดใหม่แห่งภูมิปัญญา
3. System Thinking:
การคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
4. Team Learning: การเรียนรู้เป็นทีม
5. Shared Vision: วิสัยทัศน์ร่วม

114

มนุษย์

ชีวิตต้องเทียมด้วยกายสองตัว

พุทธทาสภิกขุ

21 เมษายน 2513

สามารถดับทุกข์ที่เกิดอยู่ได้ และ
ป้องกันความทุกข์ที่ยังไม่เกิดได้

115

กายตัวต้น เป็น ตัวรู้ (ความรู้) ฉลาด
กายตัวปลาย เป็น ตัวแรง ใจ แข็งแรงมาก

มีความสว่างไสวทางวิญญูณ
(Spiritual Enlightenment)

เป็นกายตัวรู้ ตัวที่หนึ่ง คือ ตัวรู้

เทคโนโลยี - มีแต่เรียวแรง เป็นกายตัวที่สอง
ไม่มีความสว่างไสวทางวิญญูณ เป็นทาสของ
เทคโนโลยีนั้น

116

โลก มนุษย์ยึดหลักพระธรรม หรือ
ศาสนา รู้ความพอ

“อติโลภะ หิ ปาปโก - โลภเกินก็ลามก
ลามก คือ ทุกข์ระส่ำระสายไปทั้งโลก

117

ศาสนาคริสต์นิกาย กั๋ว ถั่วแสวงหา
หรือมีไว้เกินจำเป็นนั้นเป็นบาป (sinful)

เพราะคนที่แสวงหาหรือโลภเกินนั้น
มันต้องทำให้คนอื่นเดือดร้อนมากแล้ว
ตัวเองก็มีความทุกข์เกินกว่าที่ควรจะเป็น

118

ลักษณะของบุคคล 4 จำพวก

พุทธทาสภิกขุ

พวกที่ 1 อุคฆติตัณยุ คือ เฝียบแหลม ฉลาดมาก

พอพูดขึ้นมาก็เข้าใจหมด รู้แจ้งทันที

โดยไม่ต้องอธิบาย พูดคำเดียวรู้เรื่อง

119

ลักษณะของบุคคล 4 จำพวก

พุทธทาสภิกขุ

พวกที่ 2 วิปจิตตัณยุ

พวกนี้ ต้องการคำอธิบาย

ต้องการให้อธิบาย จึงจะรู้เรื่อง

120

ลักษณะของบุคคล 4 จำพวก

พุทธทาสภิกขุ

พวกที่ 3 เนยยะ เป็นพวกที่พอจะนำไปได้ แต่ก็ต้อง
ลากถูกันมาก มีปัญหาทึบ แต่พอจะฝึกฝนกันได้
พอจะทำได้ ด้วยความยากลำบากต้องได้พบบิดา
มารดา ครูบาอาจารย์ที่ฉลาดและอดทนยิ่ง

(ครูบาอาจารย์ มีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ ปัญญา กับ
เมตตา)

121

ลักษณะของบุคคล 4 จำพวก

พุทธทาสภิกขุ

พวกที่ 4 ปทปรมะ พวกเหลือที่ใครจะนำไปได้ใน
บัดนี้ หมายความว่า มีความถ่วงอย่างยิ่ง ทั้งใจ
ทั้งตัว

คนพวกพวกปทปรมะนี้ต้องการเหตุปัจจัย
ที่มากกว่าใคร ๆ

122

ความรัก 3 แบบ

กรีกโบราณมีแนวคิดเรื่อง ความรัก
ซึ่งศาสนาคริสต์สอนต่อเนื่องมา

1. Erose - ความรักแบบขู้สาวหรือ กามราคะ
2. Philos - ความรักฉันเพื่อน
3. Agape — ความรักจากพระผู้เป็นเจ้า
ความรักแบบพี่น้อง

123

ความรัก 3 แบบ

love

- โลภะ

- ลุภ

- จิตใจข่มไปด้วยราคะ ตัณหา

(be lustful)

Sexual drive หรือ lust - desire แรงกระตุ้น
ทางเพศ

124

โคลงโลกนิติ

ให้ท่านท่านจักให้ ตอบสนอง
หนท่านท่านจักปอง นอบไหว
รักท่านท่านควรครองความรักเรานา
สามสิ่งนี้เว้นไว้ แต่ผู้ทรชน
(โคลงโลกนิติ)

125

มนุษย์กับการเรียนรู้

รู้�้อยว่ามากรู้ เริงใจ

กลลบทเกิดอยู่ใน สระจ้อย

ไปเห็นชะเลไกล กลางสมุทร

ชมว่าน้ำบ่ขบไฉน มากล้าลึกเหลือฯ

โคลงโลกนิติ

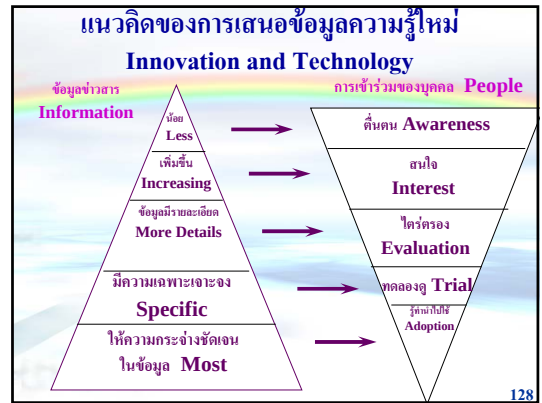
126

แนวทางแสวงหาความรู้ ของ โรเจอร์ (Carl Rogers)

1. ต้องทำให้เขาตื่นตน (Awareness)
2. ต้องทำให้เขาสนใจ (Interest)
3. ต้องยอมให้มีการไตร่ตรอง (Evaluate)
4. ต้องให้มีทดลองดู (Trial)
5. ให้มีการรู้ทำและนำไปใช้ (Adoption)

127

ไตรสิกขา: หลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์

การฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้นทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ สติ สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ

(พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต)

129

ปฏิบัติมรรคมีองค์ 8

1. สติ : สติศึกษา

เป็นเรื่องราวของการฝึกฝนในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชินเมื่อที่ใช้ในการ ฝึกสติ ก็คือวินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาการพัฒนามนุษย์

130

ปฏิบัติมรรคมีองค์ 8

1. สติ : สติศึกษา ได้แก่
  - สัมมาวาจา วาจาชอบ
  - สัมมากัมมันตะ การงานชอบ
  - สัมมาอาชีวะ อาชีพชอบ

131

ปฏิบัติมรรคมีองค์ 8

2. สมาธิ : จิตตศึกษา

เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิตทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านมารยาทของจิต

132

ปฏิบัติมรรคมืองค์ 8

2. สมาธิ : จิตตสิกขา ได้แก่
- สัมมาวายามะ เพียรพยายามชอบ
  - สัมมาสติ ระลึกรชอบ
  - สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ

133

ปฏิบัติมรรคมืองค์ 8

3. ปัญญา : ปัญญาสิกขา
- เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้าน
การรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ
เห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้
การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง
สอบ คัดการต่าง ๆ สร้างสรรค์

134

ปฏิบัติมรรคมืองค์ 8

3. ปัญญา : ปัญญาสิกขา ได้แก่
- สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ
  - สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ

135

มรรคมืองค์ 8

ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่

1. สัมมาทิฐิ	:	ความเห็นชอบ
2. สัมมาสังกัปปะ	:	ความดำริชอบ
3. สัมมาวาจา	:	วาจาชอบ
4. สัมมากัมมันตะ	:	การงานชอบ

136

มรรคมืองค์ 8

ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่

4. สัมมาอาชีวะะ	:	เลี้ยงชีพชอบ
5. สัมมาวายามะ	:	เพียรพยายามชอบ
6. สัมมาสติ	:	ระลึกรชอบ
7. สัมมาสมาธิ	:	ตั้งใจชอบ

137

ปัญญาคืออะไร

ปัญญา แปลได้ว่า “ ความรู้ ” ควรแยก
ความรู้ เป็น 2 ระดับ

1. ความรู้ระดับสติรับฟัง หรือเล่าเรียน
อ่านหรือรับการถ่ายทอดจากแหล่งต่าง ๆ
รู้มาก เรียก พหูสูตร

138

ปัญญาคืออะไร

2. ความเข้าใจภาวะ: รู้คิด รู้เลือก วินิจฉัย และ
รู้จักจัดการให้ถูกต้อง รู้แล้วปล่อยวางได้ โลก
โกรธ หลง เบาบางลง ยึดมั่น ถือมั่น ทิฐิมานะ
ลดน้อยลง ความรู้อย่างนี้ เรียกว่า ปัญญา
ไม่ต้องมีปัญญาก็มีปัญญาได้
(เสถียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต)

139

ความต้องการของมนุษย์ ของเดวิด แม็คเคลแลนด์ (David McClelland)

1. ความต้องการที่จะประสบ ความสำเร็จ

Need for Achievement)

ความต้องการให้มีความพึงพอใจ

Need for Affiliation)

ความต้องการมีอำนาจ

Need for Power)

140

Test of Educated man ศึกษา (น.ม.ส.)

พระองค์เจ้ารัชสีนแจ่มจรัส (น.ม.ส.)
ได้ให้ลักษณะสำคัญของปัญญาชนศึกษา
(Educated man) สรุปได้ 6 ประการดังนี้

141

1. มีความชำนาญในการใช้ภาษา
(Correct use of language) หมายถึง
สามารถใช้ภาษาแทนความคิดเพื่อ
ติดต่อ สื่อสารกับผู้อื่นได้อย่าง
เหมาะสม

142

2. มีความประพฤติดีงาม (Good manner)
หมายถึง การมีท่วงท่า กริยามารยาทงดงาม
รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนต่อบุคคลในเวลาและ
โอกาสอันควร และรวมถึงการมีคุณธรรม
ประจำใจด้วย

143

3. มีรสนิยมดี (Good taste) หมายถึง
ต้องเป็นผู้รู้ว่าอะไรเหมาะสม อะไรควร
และรู้ค่าของสิ่งมีค่า ก่อนที่จะตัดสินใจ
ดิงามของอะไร ต้องศึกษาให้รู้ซึ่งถึงคุณค่า
ที่มีอยู่จริงอยู่ในสิ่งนั้นเสียก่อน

144

4. มีวิจารณ์ญาณ (Reflection)

หมายถึง รู้จักไตร่ตรอง ใคร่ครวญหาเหตุผล ให้ถ่องแท้ก่อนจะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป

145

5. ใฝ่รู้ ผู้ใฝ่รู้ทำให้เกิด “ ความงอก ”

(Growth) ซึ่งหมายถึง ความงอกงามทางปัญญา ซึ่งได้มาจากการแสวงหาความรู้ อยู่เป็นนิจ คิดอยู่เสมอว่า ความรู้เป็นสิ่งประเทืองปัญญา และเป็นความงอกงามที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยไม่มีเพดาน ภัย หรือฐานะมาเป็นตัวขัดคั้น

146

6. สามารถนำความคิดมาปฏิบัติได้ (Power to

translate thought to conscience action) ผู้ที่

สามารถนำความคิดของตนมาสู่การปฏิบัติได้ ก็คือผู้ที่สามารถ “แปลความคิดเป็นการกระทำ” เพราะเป็นผู้มีความคิดแน่ชัดเป็นของตนเอง เป็นความคิดที่ประกอบด้วยความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ไม่ใช่เป็นความคิดที่ไปคัดลอกหรือเลียนแบบมาโดยการพิจารณาหรือขาดความเข้าใจอย่างถูกต้อง

147

ความฉลาด Quotient วุฒิภาวะ (Maturity)

1. Intelligence Quotient-IQ

ความฉลาดทางด้านสติปัญญา

2. Creativity Quotient-CQ

ความฉลาดทางด้านการคิดสร้างสรรค์

148

3. Emotional Quotient-EQ

ความฉลาดทางด้านการจัดการกับอารมณ์ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์

- ความดี - สามารถควบคุมอารมณ์
- ความเก่ง - รู้จักตนเอง
- ความสุข - อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข
- ภาคภูมิใจในตนเอง

149

4. Advancement Quotient-AQ.

ความปรารถนาที่จะก้าวหน้าอย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

5. Organization Intelligence Quotient-OQ

ความฉลาดในการจัดการองค์กร สามารถนำแนวคิดด้านการจัดการองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมด้วย คนที่มี OQ จะสามารถจัดการให้การทำงานเป็นทีมประสบความสำเร็จได้อย่างดี

150

6. Adversity Quotient-AQ

ความฉลาดรู้สู้ปัญหาและ
ความยากลำบาก

หลัก QCC- Quit-Camping-Climbing

151

ตรวจสอบ A.Q. ว่าเป็นนักสู้แค่ไหน

หนังสือชื่อ Adversity Quotient (A.Q.)

ผู้เขียน ดร. พอล จี สติลส์

คนที่จะประสบความสำเร็จเท่านั้นที่จะ
มองว่า “ ความยากลำบากมิให้อุปสรรคเสมอ
ไป ต้องเปลี่ยนอุปสรรคเป็นความท้าทาย
เปลี่ยนความท้าทายให้เป็นโอกาส และโอกาส
นี้เองที่จะเป็นหนทางสู่ความสำเร็จในที่สุด”

152

ดร. พอลบอกว่า มนุษย์เกิดมา
พร้อมมีพลังขับเคลื่อนไปข้างหน้า ปีน
ป่ายให้สูงขึ้น ซึ่งหากเปรียบเทียบมนุษย์เป็น
นักไต่เขา ก็อาจแบ่งได้เป็น 3 พวก คือ

1. The Quitter พวกขี้แพ้ ยอมแพ้
ตั้งแต่อยู่ที่ตีนเขา ไม่กล้าปีนป่ายขึ้นไป

153

2. The Camper พวกตั้งค่าย ปีนเขา
ไปได้สัปดาห์น้อยก็เหนื่อย หหมดความ
พยายาม ขอตั้งหลักปักฐานแต่เพียงน้อย

3. The Climber พวกช่างปีน ยิ่งสูง
ยิ่งได้รสชาติของชีวิต กระตุ้นและพัฒนา
ตนเองตลอดเวลา

154

สำรวจตนเองว่าเป็นพวกใด

	พวกขี้แพ้ (Quitter)	พวกตั้งค่าย (Camper)	พวกช่างปีน (Climber)
วิถีชีวิต	ไม่ชวนขยาย ชีวิตเรียบง่าย น่าเบื่อหน่าย	กระตือรือร้นบ้าง ชีวิตขึ้นลงบ้าง แต่ขออยู่นิ่งๆ ในที่สุด	กระตือรือร้น อย่างมาก ชีวิตท้าทาย มีรสชาติ พบ ความสำเร็จ

155

	พวกขี้แพ้ (Quitter)	พวกตั้งค่าย (Camper)	พวกช่างปีน (Climber)
การทำงาน	ไม่มีความ ทะเยอทะยาน ไม่ กระตือรือร้น ขี้เกียจ	มีความคิด สร้างสรรค์ พลังใจ ผลงาน อยู่ในระดับ ปานกลาง นานวันก็ฝ่อ ลง	เต็มไปด้วย พลัง มี วิสัยทัศน์ เรียนรู้และ พัฒนาตนเอง ตลอดเวลา

156

	พวกขี้แพ้ (Quitter)	พวกตั้งค่าย (Camper)	พวกช่างปีน (Climber)
มนุษย์ สัมพันธ์	โดดเดี่ยว เดียวดาย	กลัวๆ กลั้วๆ	ดื่มด่ำกับ ความสัมพันธ์
ปฏิกิริยากับ การ เปลี่ยนแปลง	ลังเลและรอ ความหวัง จตุจ จอจๆ	มีข้อจำกัดใน การ เปลี่ยนแปลง	ท้าทายกับการ เปลี่ยนแปลง ปรับตัวได้ดีในทุก สถานการณ์

157

	พวกขี้แพ้ (Quitter)	พวกตั้งค่าย (Camper)	พวกช่างปีน (Climber)
ภาษา สนทนา	มักปฏิเสธปิด กั้นตนเอง	ประนีประนอม ไม่ชี้ชัด	มีความ เป็นไปได้อยู่ เสมอ
การฟันฝ่า อุปสรรค	พ่ายแพ้อย่าง ง่ายดาย	มีข้อจำกัด	ชนะและ ประสบ ความสำเร็จ

158

	พวกขี้แพ้ (Quitter)	พวกตั้งค่าย (Camper)	พวกช่างปีน (Climber)
ความ มุ่งมั่นใน ชีวิต	บึงจัย 4	ความมั่นคง ปลอดภัย การยอมรับ	เป็นประโยชน์ ต่อผู้อื่น สังคม ประเทศชาติ และประชาคม โลก

159

7. Health Quotient-HQ

ความฉลาดรักษาสุขภาพของตน

Sound mind in sound body a health
body in itself, why is not a healthy
intellect?

160

8. Leadership Quotient-LQ
มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ
Leadership Characteristics
9. Morality Quotient-MQ
มีคุณธรรมจริยธรรม ความโปร่งใส
ยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต (Integrity)
10. Globalization Quotient-GQ
มีความฉลาดรู้เท่าทันโลก
Global and Local Integration

161

การพัฒนาคน = การพัฒนาตน + การพัฒนาโดยตนเอง
(self development = of self + by self)

การพัฒนาตน (self development)
หมายถึง การนำเอาศักยภาพของคนที่
มีอยู่มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น เจริญ
งอกงามขึ้นในทุกๆ ด้าน โดยการกระทำ
ของตนเอง

162

การพัฒนาตนเอง จะต้องกระทำทั้ง 3 ด้านพร้อมๆกัน คือ

- (1) พัฒนาพฤติกรรม
- (2) พัฒนาจิตใจ
- (3) พัฒนาปัญญา

การพัฒนาที่ต้องอาศัยและเสริมซึ่งกันและกันนี้ เรียกว่า **“ปฏิjosสมุบาท”**

(พุทธทาสิกข) 163

ปฏิjosสมุบาท

การศึกษา

พัฒนาพฤติกรรม

ปัญญา + จิตตะ

พัฒนาจิตใจ

พัฒนาปัญญา

ความสุข

ความพอใจ

164

การพัฒนาตนเอง

พระราชวรมุณี (2527) กล่าวถึง
การพัฒนาตนเองตามแนวพุทธทาาสตร์
ว่า การพัฒนาตน เป็นการพัฒนา
คุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวบุคคล นั่นคือ
การพัฒนาจิตใจ

165

ความหมายของการพัฒนาตนเอง

คือ การทำให้ชีวิตเจริญองงามขึ้นไปจนถึง
จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของชีวิต คือ อิศราภาพ
หรือภาวะไร้ปัญหา ไร้ทุกข์ ความเต็มอ้อมของ
ชีวิตที่ไม่มีความบกพร่อง ไม่มีความขาด
แคลน เป็นชีวิตที่มีความเต็มในตัวของตัวเอง

166

นอกจากนั้นยังได้แสดงหลักการพัฒนาตนเอง
และชีวิต โดยแบ่งออกเป็นหลัก 3 ประการ ดังนี้

1. ทมะ คือ การฝึกตนให้รู้จักข่มใจและการ
ฝึกฝนปรับปรุงตนเองให้ทำในสิ่งที่ดีขึ้น
2. สิกขา คือ การศึกษาเป็นการมุ่งจิตสู่
เป้าหมายและมองอะไรๆ เป็นการเรียนรู้

167

3. ภาวนา คือ การพัฒนาแบ่งออกเป็น

3.1 ภาวนา คือ การพัฒนากาย

เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
ภายนอกด้วยสัมผัสที่ 5 ให้รู้จักเลือกรับแต่สิ่งที่ดี

3.2 สิลภาวนา คือ การพัฒนาเกี่ยวกับ

ความสัมพันธ์ทางกาย วาจา การมีชีวิตอยู่
ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

168

3.3 จิตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจ พัฒนา
สุขภาพจิต

3.4 ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาปัญญาให้มี
ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็น
จริง รู้เท่าทันสภาวะของโลกและชีวิต และ
สิ่งสำคัญทางพุทธศาสนา ถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์
ที่ฝึกได้หรือว่านับถือศักยภาพในตัวมนุษย์ที่
พัฒนาขึ้นได้ เมื่อพัฒนาได้ก็นับความสำคัญ
ของการฝึกฝนพัฒนาตน

169

หลักการพัฒนาตนเอง

1. โยนิโสมนสิการสัมปทา คือ ให้รู้จักคิด
พิจารณาสิ่งทั้งหลายทั้งปวงด้วยตนเอง ทำ
ให้เกิดปัญญาที่เข้าถึงความจริง ได้ประโยชน์
และทำการสำรวจสนองความใฝ่รู้และใฝ่
สร้างสรรค์โดยสมบูรณ์

170

2. ศีลสัมปทา คือ เป็นผู้รักษาศีล ทำให้
มีวินัย มีชีวิตที่เป็นระเบียบ ซึ่งเอื้อต่อ
การที่จะดำเนินการพัฒนาต่อ ๆ ไป

3. ฉันทะสัมปทา คือ มีแรงจูงใจที่
ถูกต้อง ได้แก่ ความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์
เพื่อต้องการเข้าถึงความจริง

171

4. อัตตสัมปทา คือ ทำตนให้ถึงความ
พร้อมแห่งศักยภาพของความเป็น
มนุษย์ โดยมีจิตสำนึกที่จะฝึกฝนและ
พัฒนาตนเองอยู่เสมอ

5. ทิฐิสัมปทา คือ มีความเชื่อถือใน
หลักการแห่งเหตุผล ทำให้เกิดการ
เรียนรู้ขึ้น

172

6. อัปปมาทสัมปทา คือ ตั้งตนอยู่ใน
ความไม่ประมาท ต้องมีความกระตือรือร้น
มีสติ ไม่เฉื่อยชา ไม่ปล่อยปละละเลย รู้จัก
คุณค่าของเวลา จึงต้องทำงานและพัฒนา
ชีวิตแข่งขันกับเวลาอยู่เสมอ

7. กัลยาณมิตร คือ คบคนดีจะช่วยให้ชีวิต
มีความสุข การคบคนดี เป็นวิธีการพัฒนา
ตนเองได้วิธีหนึ่ง

173

การพัฒนาตนเองในด้านคุณลักษณะ
ส่วนบุคคลที่จำเป็น 5 ประการ

1. ความรู้สึกว่าตนเองมีเป้าหมายในชีวิต
บุคคลจะต้องพัฒนาตนเองให้มี
เป้าหมายในชีวิต มีอนาคต มีความ
มุ่งหวัง โดยเชื่อว่าตนเองสามารถ
พัฒนาได้

174

2. ความรู้สึกกล้าที่จะปฏิสัมพันธ์กับ

ผู้อื่น บุคคลจะต้องพัฒนาตนเองให้
มีความรู้สึกกล้าและมีปณิธานอัน
แน่วแน่ที่จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับ
ผู้อื่น

175

3. ความรู้สึกเปิดเผยและถ่อมตน บุคคลจะต้อง
พัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่
จำเป็น ให้มีความรู้สึกจริงใจ เปิดเผยและรู้จัก
ถ่อมตัว

4. ความรู้สึกศรัทธาและมั่นคง บุคคลจะต้อง
พัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่
จำเป็น ให้มีความเชื่อ ความศรัทธาในตนเอง
อย่างมั่นคง

176

5. ความมีเสน่ห์ในตนเอง บุคคลจะต้องพัฒนา
ตนเองให้มีเสน่ห์ตามวิธีการของ เดล คาร์เนกี
(Dale Carnegie, 1937)

5.1 แสดงตนให้เป็นบุคคลที่ร่าเริงแจ่มใส

5.2 แสดงตนให้ชอบบุคคลอื่นที่เราติดต่อกับ
ด้วย

177

5.3 แสดงความสนใจร่วมในสิ่งที่เขา
สนใจ

5.4 แสดงความชื่นชมและยกย่องเขา
ตามโอกาสอันควร

5.5 แสดงความรู้สึกคล้อยตามเขา
ตามความเหมาะสม

178

สติ : พัฒนาตนเอง

ฝึกพัฒนาตนเองให้มีสติ คือ ความรู้จัก
ตนเอง มองตนเอง บอกตนได้ ใช้ตนเป็น
เห็นตนชัดคนมีสติ รู้ตน ดำรงตนอย่าง
มีขันติ คือ มีความอดทน ออกกำลังกาย
มีโสรจจะ คือ มีความสงบเสงี่ยมเยียมตาม
อยู่ทุกเมื่อ

พุทธภาษิตเตือนตนเอง

ฟังชนะคนโกรธ	ด้วยความไม่โกรธตอบ
ชนะความเลว	ด้วยความดี
ชนะความตระหนี่	ด้วยการให้
ชนะคนพูดพล่อยๆ	ด้วยคำพูดจริง

สังคมใช้ความจริง ศ. นพ. ประเวศ วะสี

เครื่องมือแก้ปัญหา คือ

ระบบความรู้ ซึ่งประกอบด้วย
KCL

1. การสร้างความรู้ (Knowledge)

ด้วยการวิจัยให้รู้ความจริง

181

2. การสื่อสาร (Communication)

ให้รู้ความจริงโดยทั่วถึงไม่ใช่สื่อสาร
ความเท็จกันเติมไปหมด

3. มีการเรียนรู้ (Learning)

ที่มีฐานอยู่ในความจริงและเข้าใจ
ความจริงที่ลึกกว่าที่ปรากฏ

182

Workshop 2 (Group Discussion)

จงวิเคราะห์ปัญหาความบกพร่องทางจริยธรรม
และคุณธรรม ของบุคคลในสังคม

อภิปรายและเสนอแนะในการประยุกต์หลัก
จริยธรรมและคุณธรรม เพื่อปรับใช้ในการดำรงชีวิต
ในสังคมอย่างสันติสุข

เสนอกรณีตัวอย่าง ปรากฏการณ์ทางสังคม การอยู่
ร่วมกันในสังคมอย่างมีหลักคุณธรรมและจริยธรรม
ตามหลักความเชื่อ ความศรัทธาของแต่ละบุคคล

183

โคลงโลกนิติ

โทษท่านผู้อื่นเพียง	เมสิดงา
ปองตจินนินทา	ห่อนเว้น
โทษตนเท่าภูผา	หนักยิ่ง
ปองปิดคิดซ่อนเร้น	เรื่องร้ายหายสูญ

184

โคลงโลกนิติ

ก้านบัวบอกลึกลิ้น	ขจรธา
มารยาทส่อสันดาน	ชาติเชื้อ
โจดฉลาดเพราะคำขาน	ควรทราบ
หย่อมหญ้าเหี่ยวแห้งเรื้อ	บอกร้ายแสดงดิน

185

โคลงโลกนิติ

พวกพ้องผิดเท่าช้าง	ง่าเงา
พวกอื่นโทษเท่าหา	หากรู้
โทษตนเท่าภูเขา	คิดปิดไว้แะ
โทษท่านเท่าก้อยสู้	ส่งให้เห็นสูง

186

โคลงโลกนิติ

อ่อนหวานมานมิตรด้น เหลือหลาย

หยาบบ่มีเกลอกราบ เกลื่อนไก่อ

คุดดวงศศิฉาย ดาวดาษ ประดับนา

สุริยส่องดาราไร เมื่อร้อนแรงแสง

187

หลักคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาตนเอง:

ความรู้คู่คุณธรรม

ความหมาย

จริยธรรม มาจากคำว่า จริย+ธรรม

จริยะ หมายถึง ความประพฤติ หรือ
กิริยาที่ควรประพฤติ

ธรรม หมายถึง คุณความดี

หลักคำสอนของศาสนา

หลักปฏิบัติ

188

หลักคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาตนเอง:

ความรู้คู่คุณธรรม

จริยธรรม (Ethical) หมายความว่า หลักหรือ
แนวทางของการประพฤติ เป็นค่านิยมในระดับ
ต่าง ๆ ซึ่งสังคมและบุคคลต้องยึดมั่น ถือมั่น และ
จริยธรรมนี้ย่อมจะนำสันติสุขมาให้แก่บุคคลและ
สังคมได้ ตามควรแก่กรณี เพราะว่าจริยธรรม
เป็นเครื่องควบคุมอันตรกิริยาระหว่างมนุษย์
และสังคมหรือสิ่งแวดล้อม

189

หลักคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาตนเอง:

ความรู้คู่คุณธรรม

จริยธรรม อาจหมายถึง ความประพฤติ การ
กระทำและความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม การทำ
หน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์ เว้นในสิ่งที่ควร
เว้น กระทำในสิ่งที่ควรกระทำด้วยความฉลาด
รอบคอบ รู้เหตุรู้ผลถูกต้องตามกาลเทศะและ
บุคคล

190

หลักคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาตนเอง:

ความรู้คู่คุณธรรม

คุณธรรม (Morality) เป็นลักษณะที่
ดีงามของบุคคล ซึ่งจะยอมรับและเห็น
คุณค่าคุณธรรมเป็นพื้นฐานการ
แสดงออกของการกระทำที่เป็น
ประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น ๆ
คุณธรรมยังเป็นปอเกิขของจริยธรรม

191

คุณธรรมจริยธรรมตามหลัก

พระพุทธศาสนาที่มีคุณธรรม

จริยธรรมควรยึดถือปฏิบัติในการ
ดำรงชีวิต ฟังมีดังนี้

192

1. เมตตาและกรุณา ความรักใคร่
ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
ความเจริญ และความสงสารคิด
ช่วยให้พ้นทุกข์

2. สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพ
ในทางสุจริต

193

3. การสังวร ความสำรวมระวัง รู้จัก
ยับยั้ง ควบคุม ในทางกามารมณ์
ไม่ให้หลงใหลในรูป เสียง กลิ่นรส
และสัมผัส

4. สัจจะ ความสัตย์ ความซื่อตรง

194

5. สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ ฝึก
ตนให้เป็นรู้จักคิด รู้สีกตัวเสมอว่า สิ่งใดควร
กระทำและไม่ควรกระทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมา
ประมาท

มนุษย์ที่สมบูรณ์ควรมีจิตใจประเสริฐไม่
เบียดเบียนผู้อื่น ต้องประกอบด้วยสัปปุริสธรรม
7 สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 เป็นเบื้องต้น

195

หลักจริยธรรม

พระราชวรมุนี

แนวทางปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึง
จริยธรรมในการดำรงชีวิตที่
รับผิดชอบต่อสังคม

96

หลักจริยธรรม

พระราชวรมุนี

1. ต้องเป็นผู้มีศีล รู้ใจประเทศใด
ประชาชนในรัฐเป็น คนมีศีล มีธรรม รัฐนั้น
ประเทศนั้นจะมีความเป็นระเบียบดีงาม ทุกคน
มีวินัยให้กับตัวเอง สังคมรัฐก็มีความสุข หาก
ไร้ศีลธรรมระเบียบวินัยแล้ว สังคมรัฐนั้นจะ
ประสบกับปัญหาบานาประการ

97

หลักจริยธรรม

พระราชวรมุนี

2. ต้องได้รับการศึกษา ประชากรจะต้องได้รับ
การศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์สมควร
ศึกษาคติโลกเพื่อแก้ปัญหาปากท้อง ส่วน
การศึกษาคติธรรม เพื่อแก้ปัญหาทางจิตใจ
ไม่ให้ตกต่ำ และคอยประคับประคองชีวิตให้
ดำเนินตามครรลองคลองธรรม

98

หลักจริยธรรม

พระราชวรมุณี

3. รู้จักคบคนดี ได้แก้ภัยลามิตร หมายถึง ผู้รู้ ผู้เป็นบัณฑิตมาเป็นสมาชิกในสังคมรัฐ ยกย่องคนดีมีศีลธรรม ยอมรับฟังคำสั่งสอนของท่านผู้รู้เหล่านั้น เพราะบัณฑิตจะแนะนำดีพาไปดี เป็นตัวอย่างที่ดี

199

หลักจริยธรรม

พระราชวรมุณี

4. เป็นคนที่พูดกันง่าย ไม่ดื้อรั้น กระด้าง รู้จักรับฟังเหตุผล และพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง

200

หลักจริยธรรม

พระราชวรมุณี

5. ขวนขวาย ช่วยเหลือในกิจธุระของชนส่วนรวม ไม่นิ่งดูตายในด้านสาธารณะประโยชน์ รักษาสมบัติส่วนรวมไว้ให้อยู่ในลักษณะที่เรียบร้อย

201

หลักจริยธรรม

พระราชวรมุณี

6. เป็นผู้ไคร้ธรรม ประชาชนในสังคมรัฐนั้นต้องรู้จักสนใจ ในการศึกษาธรรมะ ความรู้ในทางศาสนา เพราะหลักคำสอนของศาสนาเป็นทางเสื่อทางวิญญานของมนุษย์ทั่วไปที่จะเอามาเป็นเครื่องคอยบังคับจิตใจให้ใคร่ตรงไปในเรื่องที่ถูกต้อง

202

หลักจริยธรรม

พระราชวรมุณี

7. มีความขยันหมั่นเพียร ประชาชนในสังคมรัฐใดมีแต่คนขยันไม่เกียจคร้าน สังคมนั้นจะไม่ลำบาก ระบบเศรษฐกิจจะดี ทุกคนจะไม่ยากจน เหมือนพระพุทธพจน์ที่ว่า “ไม่มีความยากจนในหมู่ชนผู้ขยัน”

203

หลักจริยธรรม

พระราชวรมุณี

8. ต้องมีความสันโดษ ประชาชนในชาติจะต้องเป็นคนรู้จักกับความพอใจในสิ่งที่ตนมีตนได้ ไม่เกิดความละโมภในวัตถุจนเป็นเหตุให้ต้องทำทุจริตในลักษณะต่าง ๆ ความสันโดษนั้นเป็นทรัพย์ที่ประเสริฐ

204

หลักจริยธรรม

พระราชวรมูณี

เหมือนพระพุทธพจน์ ที่ตรัสว่า
“ความสันโดษ เป็นทรัพย์อย่างยิ่ง” คือ
ความพอใจทำให้ มีความสุข และความ
สันโดษนั่นเองคือทรัพย์อันล้ำค่าของมนุษย์

205

หลักจริยธรรม

พระราชวรมูณี

9. มีสติมั่นคง คือ จะต้องรอบคอบ
ไม่เป็นคนผลีผลาม ไม่เลินเล่อ
ลุ่มหลงในสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย

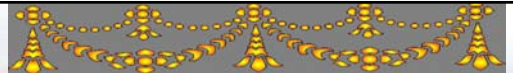
206

หลักจริยธรรม

พระราชวรมูณี

10. มีปัญญาเหนืออารมณ์ ประชาชนในรัฐ
จะต้องเป็นคนมีเหตุผลเหนืออารมณ์
พิจารณาถึงเรื่องสิ่งที่ควรไม่ควร ดี
ชั่ว บาปบุญ เป็นต้น

207

พระปฐมบรมราชโองการ
ที่ได้พระราชทานไว้ในวันพระราชพิธีราชาภิเษก
เมื่อ 5 พฤษภาคม 2493
“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

208

คุณธรรม 4 ประการ

“...คุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความ
รัก ความสามัคคี ที่ทำให้คนไทยเรา
สามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและ
พัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง
สืบต่อกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง

209

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำด้วย
ความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือ
เกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน
ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และกับ
ประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติ
ตนอยู่ในความสุจริตในกฎกติกา และในระเบียบ
แบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกัน

210

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความคิด ความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง และมันคงอยู่ในเหตุในผล หากความคิดในจิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดี ที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลอยู่ในกายในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่าประเทศไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้”

211

พระราชดำรัสตอบแก่พระบรมวงศานุวงศ์และพสกนิกร
ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล
ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม
วันศุกร์ที่ 9 มิถุนายน 2549

212

**พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕**

“ประเทศของเรา ไม่ใช่ประเทศของหนึ่งคน สองคน เป็นประเทศของทุกคนต้องเข้าหากัน ไม่เผชิญหน้ากันแก้ปัญหาเพราะว่าอันตรายมีอยู่ เวลาคนเราก่อความบาดหมาง ปฏิบัติการรุนแรงต่อกันด้วยความสิ่มตัว ลงท้ายไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นแล้วจะแก้ปัญหาอะไร เพียงแต่จะต้องเอาชนะ แล้วใครจะชนะ มีแต่แพ้ คือ ต่างคนต่างแพ้ ที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ ประชาชนที่แพ้จะเป็นประชาชนทั้งประเทศ ไม่ใช่ประชาชนเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ถ้าสมมติว่ากรุงเทพมหานครเสียหายประเทศก็เสียหายไปทั้งหมด แล้วจะมีประโยชน์อะไร ที่จะทนงตัวว่าขณะเวลาอยู่บนกองลึงปรักหักพัง”

213

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด
(8 ตุลาคม 2546 ณ วังไกลกังวล หัวหิน
ประจวบคีรีขันธ์)

“ทำอย่างไรจึงจะปราบทุจริตได้ ถ้ามี
ทุจริตแล้วบ้านเมืองพัง ที่เมืองไทยพังมา
เพราะว่ามีทุจริต.....เพราะว่าผู้ว่าฯ ซื่อโอ
ต้องเป็นคนที่สุดจริต ทุจริตไม่ได้

214

ถ้าทุจริตแม้แต่นิดเดียวก็ขอแข่งให้มีอันเป็น
ทุคอย่างนี้หยาบคาย แต่ว่าขอให้มันอันเป็น ถ้า
ไม่ทุจริต ถ้าสุจริต และมีความตั้งใจในธรรม
ขอให้ต่ออายุได้ถึง 100 ปี ถ้าอายุมากแล้ว ก็
แข็งแรง แล้วสุจริต ประเทศไทยจะรอดพ้น
อันตรายอย่างมาก เพราะว่าผู้ที่ทำด้วยความ
ตั้งใจ....”

215

หลัก 10 ประการตามรอยพระยุคลบาท

ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล
เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

หลัก 1 คือ ทำงานอย่างผู้รู้จริงและ
มีผลงานเป็นที่ประจักษ์

“รู้จักสามัคคี”

หลัก 2 คือ ความอดทน มุ่งมั่น ยึดธรรมะและ
ความถูกต้อง

หลัก 3 คือ ความอ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่าย และ
ประหยัด

หลัก 4 คือ มุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่เป็นหลัก

หลัก 5 คือ รับฟังความเห็นของผู้อื่น เคารพ
ความคิดที่แตกต่าง

217

หลัก 6 คือ มีความตั้งใจจริงและ
ขยันหมั่นเพียร

หลัก 7 คือ มีความสุจริตและความกตัญญู

หลัก 8 คือ พึ่งตนเองส่งเสริมคนดีและคนเก่ง

หลัก 9 คือ รักประชาชน

“คนที่รับราชการถือว่ารับงานของราชามาทำต่อ
สิ่งแรกที่ต้องทำคือต้องรักประชาชน ทำงานเพื่อ
ประชาชน”

218

หลัก 10 คือ การเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

“พระเจ้าอยู่หัวรับสั่งว่ารู้ไหม
บ้านเมืองอยู่รอดทุกวันนี้ เพราะ
อะไร เพราะคนไทยเรายังให้อภัยกันอยู่”

219

“จริยธรรมของการบริหารภาครัฐ”

พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์

ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อ

ประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎ ศีลธรรม

- คุณความดีที่พึงยึดเป็นข้อประพฤติ
ปฏิบัติ

220

จริยธรรมตามหลักนิติรัฐ (Rule of Law)

ปฏิบัติตามหลักกฎหมายหรือหลักนิติ
ธรรม

จริยธรรมตามมาตรฐานจริยธรรม –

มาตรฐานจริยธรรม มีจุดอ่อน คือ ขาด
บทบังคับการลงโทษ เมื่อมีการละเมิด

221

หลักสำคัญของ Good Governance

1. Accountability - ความน่าเชื่อถือและมีกฎเกณฑ์
ที่ชัดเจน
2. Transparency - ความโปร่งใส
3. Participation - การมีส่วนร่วม
4. Predictability - ความสามารถในการคาดการณ์ได้
5. ความสอดคล้องของ 4 หลักการข้างต้น

222

พล. อ. เปรม ณะ ผู้นำต้องมี 7 มาตรฐานจริยธรรม

การใช้จริยธรรมและคุณธรรมในการ
บริหารงานภาครัฐและภาคเอกชน
ผู้บริหารจะต้องสำนึกที่จะทำสิ่งที่ดีไปใช้
และขจัดสิ่งที่ไม่ดีให้หมดไป คือ

223

1. ความซื่อสัตย์
2. กฎหมาย
3. ความเป็นธรรม
4. ประสิทธิภาพ
5. ความโปร่งใส
6. ความมั่นคง ของรัฐ
7. ค่านิยม

224

พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

225

มาตรา 6 การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่
การบริหารราชการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

1. เกิดประโยชน์สุขของประชาชน
2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
3. มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิง
ภารกิจของรัฐ
4. ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น

226

5. มีการปรับปรุงภารกิจของส่วน
ราชการให้ทันต่อสถานการณ์
6. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก
และได้รับการตอบสนองความ
ต้องการ
7. มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการ
อย่างสม่ำเสมอ

227

การตามรอยพระยุคลบาทโดย ทศพิธราชธรรม

พุทธทาสภิกขุ

หลักทศพิธราชธรรม 10

ทศพิธราชธรรม กล่าวไว้เป็นหลัก 10
ประการ เป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง
ความสงบสุข สันติภาพ ความเป็นผู้เป็นอิสระ
เหนือความทุกข์เหนือปัญหาทุกอย่างทุกประการ

228

ข้อที่ 1 “ทานัง”...ทาน การให้ในที่นี้

หมายถึง ให้วัตถุภายนอกเป็นสิ่งที่ของ
อะไรต่าง ๆ โดยต้องมีผู้รับโดยตรง มัน
จึงเป็นการให้ที่เรียกว่า “ทานัง” คือ
ทาน ให้แล้วมันก็มีผลเป็นความผูกพัน
เป็นการสร้างสรรค์ ความสงบสุข

229

ข้อที่ 2 “สัสัง”...สัสัง ภาวะ

ปกติ สัสะ แปลว่า ปกติ ภาวะ
ปกติ ไม่มีอะไรรบกวนวาย รวมทั้ง
การปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาวะ
เช่นนั้นด้วย นี่เรียกว่า สัสัง สัสะ

230

ข้อที่ 3 “ปะริจาคัง” คือ บริจาค คือเป็นการ

ให้ แต่เป็นการให้ในภายในทางจิตใจ ไม่ต้องมี
ผู้รับก็ได้ มันต่างจากทานัง : ทานัง ให้ต้องมีผู้รับ
ปะริจาคัง ให้โดยไม่ต้องมีผู้รับ บริจาคสิ่งที่ไม่
ควรมีอยู่ในตน อะไรที่ไม่ควรมีอยู่ในตน...บริจาค
ออกไป ๆ นี้เรียกว่าสละสิ่งที่ไม่ต้องมีผู้รับ ไม่ซ้ำ
กับคำว่า “ทาน” มักจะอธิบายไปซ้ำกับคำว่าทาน
นั้นไม่สำเร็จประโยชน์ “ทาน” ให้ซึ่งให้วัตถุ
ภายนอก มีผู้รับ “บริจาค” ให้ซึ่งสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่
ภายในตัวไม่ต้องมีผู้รับ

231

ข้อที่ 4 “อาชชะวัง” ความซื่อตรง ความ

เปิดเผย ไม่เกิดโทษ เกิดภัย ไม่เกิดอันตรายใด ๆ
เป็นที่ไว้วางใจได้ ซื่อตรงตั้งแต่ตนเอง คือ ความเป็น
มนุษย์ของตนเอง และซื่อตรงต่อผู้อื่นซึ่ง
เกี่ยวข้อง โดยสรุปมันก็เป็นซื่อตรงต่อหน้าที่ ที่
จะต้องทำอีกนั่นแหละ ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้
ซื่อตรง ให้เพียงพอ ให้เหมาะสม แก่ความเป็น
มนุษย์ นี่เรียกว่า ความซื่อตรง

232

ข้อที่ 5 “มันทะวัง” มัทวะ แปลว่า

ความอ่อนโยน ความอ่อนโยนภายนอก คือ
อ่อนโยนต่อบุคคลซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย
เป็นการสร้างสรรค์ซึ่งความรัก ความสามัคคี
นี่ก็เป็นความอ่อนโยนภายนอก และความ
อ่อนโยนภายใน

233

คือ ความอ่อนโยนของจิตใจ คือ จิตที่อบรมไว้ดี
แล้ว มีความเหมาะสมถูกต้องอ่อนโยน พร้อมทั้ง
จะใช้ทำหน้าที่ใด ๆ ก็ได้เหมือนจีผึงที่อ่อนดีแล้ว
จะปั่นเป็นอะไรก็ได้ จิตใจที่อ่อนโยนแล้ว
เหมาะสมที่จะปฏิบัติธรรมะอันสูงขึ้นไปได้ทุก
อย่างทุกประการ จนสำเร็จประโยชน์

234

ข้อที่ 6 “ตะป้ง”...ตะปะ ตะปะ ปกติ

หมายถึง วิริยะ...ความพากเพียร ความ
บากบั่น ความก้าวหน้า ไม่ถอยหลัง ความ
ไม่หยุดอยู่กับที่ มีคุณสมบัติผาสุก
กิเลสและความชั่วโดยประการทั้งปวง ใน
ที่นี้จะระบุไปยังสิ่งที่เรียกว่าอิทธิบาททั้ง
4 ประการ ก็ได้ เป็นตะปะผาสุกกิเลส

235

ข้อที่ 7 “อ๊กโก้ง” ไมโครธ ตัวหนังสือ

แปลว่า ไม่กำเริบ ไม่มีความกำเริบใน
ภายใน คือ กลุ้มอยู่ในใจ ไม่มีความกำเริบ
ภายนอก คือ ประทุษร้ายบุคคลอื่น ไม่
กำเริบทั้งภายในไม่กำเริบทั้งภายนอก
เรียกว่า “อ๊กโก้ง” ทุกคนก็จะรู้จักได้ง่าย
ไม่ต้องอธิบาย

236

ข้อที่ 8 “อะวิหิงสา” อวิหิงสา...ไม่เบียด-

เบียน ไม่มีการกระทำอันเบียดเบียนอันกระทบ
กระทบตนเองหรือผู้อื่น เบียดเบียนผู้อื่นนั้นรู้จัก
กันดี แต่ที่เบียดเบียนตนเองนี้บางทีก็ไม่ค่อยจะ
รู้จัก คือถ้าเป็นการทำตนเองให้ลำบากเปล่า ๆ ก็
เป็นการเบียดเบียนตนเอง เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น
จะต้องทำ ไม่จำเป็นจะต้องทำตนเอง

237

ให้ลำบาก เหมือนที่ทำกันเกินกว่าเหตุ ทำ
แต่พอดีก็ไม่ต้องมีความลำบาก ถึงจะมี
ความลำบากก็ไม่ใช่ว่าเป็นความลำบาก
ที่ว่าเหลือที่จะทนทานหรือจะกระทำได้

238

ข้อที่ 9 “ขันติ” ขันติ...อดทน รอได้

คอยได้ คำนี้นบางทีก็แปลว่าความสมควร
มันก็มีความหมายเดียวกันแหละ เพราะเรา
อดทนได้ คอยได้ ก็สมควรแก่ความเป็นผู้ที่
ทำอะไรได้สำเร็จ ถ้าไม่อดทน รอไม่ได้ คอย
ไม่ได้ ก็เป็นบ้าตลอดเวลา ยิ่งเป็นผู้ใหญ่
เท่าไรหรือยิ่งต้องอดทนเท่านั้น

239

ข้อสุดท้ายที่ 10 “อวิโรธน” อวิโรธนะ

แปลว่า ความไม่มีอะไรพิรุช ไม่มีอะไรวิรุช
หรือพิรุช คือไม่ผิดไปจากแนวแห่งความ
ถูกต้อง

คำว่า พิรุช หมายความว่า ผิดไปจากแนว
แห่งความถูกต้อง ที่จะนำมาซึ่งความผิ
พลาด คือ อันตราย หรือทุกข์โทษด้วย
ประการทั้งปวง

240

“อะวิโรชนะ” แปลว่า ไม่มีอะไรที่พิรุช
คือ ผิดไปจากทางที่ควรจะเป็น คำว่า ไม่มี
อะไรพิรุชนี้ อาจจะขยายใจความออกไปได้
ถึงตัวเป็นสัมมัตตะ คือความถูกต้อง 10
ประการ ได้แก่ อริยมรรค มีองค์ 8
ประการ คือ...ถูกต้องในความคิดเห็น,
ถูกต้องในความปรารถนา,

241

ถูกต้องในการพูดวาจา, ถูกต้องในการ
ทำงาน, ถูกต้องในการดำรงชีพ, ถูกต้องใน
การพัก-เพียร, ถูกต้องในการมีสติควบคุม
ตัว, ถูกต้องในความมีสมาธิคือจิตอันมั่นคง
และในที่สุดก็มีความถูกต้องในเรื่องของ
ความรู้ขั้นสุดท้าย และก็ถูกต้องในผล คือ
ความหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างถูกต้อง

242

นี่...คำว่า “ไม่มีพิรุช” คือ มีความถูก
ต้องครบถ้วนสมบูรณ์ทุกอย่างทุก
ประการ ซึ่งเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง
สมกับที่อยู่เป็นข้อรังท้าย ข้อสำคัญ
ที่สุดมักจะอยู่รังท้ายอย่างนี้

243

แล้ว “อะวิโรชนะ” ความไม่มีอะไรพิรุช
นี้เป็นเรื่องปัญญา อย่าได้เข้าใจว่า ทำไมใน
ทศพิธราชธรรมทั้ง 10 นี้ไม่มีคำว่า
ปัญญา มีข้อปัญญา ปัญญาอย่างยิ่งที่ข้อ
สุดท้ายคือว่า “อะวิโรชนะ” ความไม่มีอะไร
พิรุช

244

เป็นอันว่าหลักสำคัญทั้งหมดมีอยู่ใน
ทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่
เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา
เป็นตัวพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา
ดังนั้น ทศพิธราชธรรมจึงประกอบอยู่
ด้วย ไตรสิกขาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

245

ในหมวดศีล มีคำว่า ทานัง สีลัง อวิ
หิงสัง ในหมวด สมาธิ ก็มี คำว่า ปริจจาคัง
อาชชะวัง มัททะวัง ตะปัง อักโกธัง ขันติ
ในหมวดปัญญา ก็มีคำว่า อะวิโรชนะ...
ความไม่มีอะไรพิรุช

246

ขยายไปเป็นความถูกต้อง 10

ประการ แม้ว่าจะดูเป็น บุญกุศล 3

คือ ทาน ศีล ภาวนา ก็ครบ แม้จะดู

เป็น กุศลกรรมบถทางกาย ทางวาจา

ทางใจ ก็มีอยู่ครบ

247

โลกธรรม 8

มีลาภ

เสื่อมลาภ

มียศ

เสื่อมยศ

มีสรรเสริญ

มีนินทา

มีสุข

มีทุกข์

248

ความปรารถนาสูงสุดของมนุษย์

อายุ วรรณะ สุขะ พละ

อายุ	ยืนยาวนาน
วรรณะ	ผ่องใสจิตใจเบิกบาน
สุขะ	สุขกาย สุขใจ
พละ	มีพลัง 4 ประการคือ

- ปัญญาพลัง - วิริยะพลัง

- อนวัชชะพลัง - สังคหพลัง

ปัญญาพลัง - ความรอบรู้ รู้คิด รู้ทำ รู้ตน
รู้คน รู้งาน

วิริยะพลัง - มีความเพียรพยายามมิหยุด
หย่อน มีอสังขาริกวิริยะ คือ ไม่ยอมแพ้ง่าย ๆ
เมื่อเผชิญอุปสรรคต้องปลุกใจตนเอง และ
ปลุกกระตุ้นผู้อื่นให้ทำงานต่อไป

อนวัชชะพลัง - มีกำลังแห่งการงาน
ที่ไม่มีโทษหรือข้อเสียหาย ต้องมี
ความซื่อสัตย์ สุจริต (integrity)

251

สังคหพลัง - กำลังแห่งการสงเคราะห์กัน หลัก

คุณธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ

ทาน - การให้ปัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน

ปิยะวาจา - การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน

อัตถจริยา - การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

สมานัตตตา - การวางตัวสม่ำเสมอ ไม่ทอดทิ้ง

252

ผู้ร่วมงาน มีพรหมวิหาร 4 คือ

เมตตา - ความรัก ความหวังดีปรารถนาให้
ผู้อื่นเป็นสุข

กรุณา - ความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่น
พ้นทุกข์

253

มูทิตา - ความรู้สึกพลอยชื่นชม เมื่อ
ผู้อื่นได้ดี มีสุข

อุเบกขา - ความรู้สึกวางเฉยเป็นกลาง
ไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่ง

254

คุณธรรมคริสเตียน

จากพระบัญญัติ 10 ประการในพระคริสต
ธรรมคัมภีร์ เน้นหลักใหญ่ 2 ข้อ

ข้อ 1 จงรักพระองค์ผู้เป็นพระเจ้าของเจ้าด้วย
สุดใจสุดจิตของเจ้า

ข้อ 2 จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง

255

พระบัญญัติ 10 ประการ

ข้อ 1 อย่ามีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจากเรา

ข้อ 2 อย่าทำรูปเคารพสำหรับตน

ข้อ 3 อย่าออกพระนามของพระเจ้าอย่างไม่
สมควร

ข้อ 4 จงระลึกถึงวันสะบาโต

ข้อ 5 จงให้เกียรติแก่บิดา มารดาของเจ้า

256

พระบัญญัติ 10 ประการ

ข้อ 6 อย่าฆ่าคน

ข้อ 7 อย่าล่วงประเวณีผิดเมียเขา

ข้อ 8 อย่าลักทรัพย์

ข้อ 9 อย่าเป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน

ข้อ 10 อย่าโลภครวเรือนของเพื่อนบ้าน

257

ศาสนาอิสลามสอนอะไร

ศาสนาอิสลาม นับถืออัลเลาะห์
เป็นพระเจ้า มีนบีมุฮัมมัดเป็นผู้เผยแพร่
หลักการศาสนาเป็นศาสดา องค์สุดท้าย

ผู้นับถือศาสนาอิสลาม เรียกว่า
มุสลิม หรือ อิสลามิกชน

258

มุสลิมจะต้องปฏิบัติศาสนกิจ
ตามมุขบัญญัติ 5 ประการ

1. การกล่าวปฏิญาณตน
2. การนมัสการ 5 เวลา
(เช้า บ่าย เย็น ค่ำ และกลางคืน)
3. การบริจาคทรัพย์ตามศาสนบัญญัติ
4. การถือศีลอดในเดือนรอมดอน
5. การประกอบพิธีฮัจญ์

259

หัวใจเศรษฐี

อุ อา กะ สะ

อุ - อุฏฐานสัมปทา - ขยันทำงานหาเงิน
(อุฏฐานแปลว่า ลูกขึ้น ต้นตัว)

อา - อารักขสัมปทา - รักษาดี - รักษาทรัพย์สมบัติ

260

หัวใจเศรษฐี
อุ อา กะ สะ

กะ - กัลยาณมิตตตา - มิเพื่อนดีมากมาย

“อันเพื่อนดีมีหนึ่งถึงจะน้อย

ดีกว่าร้อยเพื่อนคิดริษยา

แม้เกลือบีบหนึ่งน้อยด้อยราคา

ยังดีกว่าน้ำเค็มเต็มทะเล”

261

หัวใจเศรษฐี
อุ อา กะ สะ

สะ - สมชีวิตา - ใช้จ่ายเหมาะสม

“ถ้าอยากรวย อยู่อย่างคนรวย จะไม่รวย
ถ้ากลัวจน อยู่อย่างคนจน จะไม่จน”

262

มองแต่แง่ดีเถิด พุทธทาสภิกขุ

เขามีส่วนเลวบ้าง ช่างหัวเขา

จงเลือกเอาส่วนที่ดี เขามีอยู่

เป็นประโยชน์โลกบ้าง ยังน่าดู

ส่วนที่ชั่ว อย่าไปรู้ ของเขาเลย

มองแต่แง่ดีเถิด พุทธทาสภิกขุ

จะหากัน มีดี โดยส่วนเดียว

อย่ามัวเที่ยว ค้นหา สหายเอ๋ย

เหมือนเที่ยวหาหนวดเต่า ตายเปล่าเลย

ฝึกให้เคย มองแต่ดี มีคุณจริง

คุณธรรม
จากเรื่อง พระมหาชนก
(พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว)

"ของมีความเพียรที่บริสุทธิ์
ปัญญาที่เฉียบแหลม
กำลังกายที่สมบูรณ์"

265

คุณธรรมจากเรื่อง ทองแดง
(พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว)

"ความกตัญญูรู้คุณ"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยกย่องว่า "ผิดกับ
คนอื่นที่เมื่อกลายมาเป็นคนสำคัญ แล้วมักจะลืมตัว และดู
หมิ่นผู้มีพระคุณซึ่งเป็นคนต่ำต้อย"

"different from many others who, after having become and
important personality, might treat with contempt someone of
lower status who, in fact, should be the object of gratitude."

266

“เมื่อความรู้อยอดเยี่ยมสูงเทียมเมฆ	แต่คุณธรรมต่ำเจกลอยคดเหวี่ยง
อาจเสกสร้างมิจลาสาธพัน	ด้วยจิตอันไรอาณในโลก
แม้คุณธรรมสูงเยี่ยมถึงเทียมเมฆ	แต่ความรู้ต่ำเจกลอยคดเหวี่ยง
ย่อมเป็นเหยื่อทรชนจนดูรา	ด้วยปัญญาอ่อนด้อยนำน้อยใจ
หากความรู้สูงล้ำคุณธรรมลิส	แสนประเสริฐอุปการกิจนิจลย
จะพัฒนาปราชญ์ราษฎร์ทั้งชาติไทย	ต้องฝึกให้ความรู้คุณธรรม"

ศาสตราจารย์อำไพ สุจริตกุล

ที่มา: อำไพ สุจริตกุล. 2534. "ความรู้ดีต้องคู่คุณธรรม" ใน ความรู้คู่คุณธรรม รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม
จริยธรรม และการศึกษา. ไพฑูรย์ อินสาร์คน และประพนธ์ รอดคำดี, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

267

Workshop 3
(Group Discussion)

จงวิเคราะห์สถานการณ์การประกอบอาชีพที่ขาด
คุณธรรมและจริยธรรมใน **วิชาชีพ** ต่าง ๆ

อภิปราย และนำเสนอ **จรรยาบรรณวิชาชีพ**
(Professional Ethics)

เลือกวิชาชีพ เพียง ๑ วิชาชีพ **เสนอเหตุผล**
ประกอบการอภิปรายและผลที่เกิดขึ้นจากความไม่มี
คุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพ

เสนอกรณีตัวอย่าง

268

โคลงโลกนิติ

ไม้ล้มควรข้ามได้ โดยหมาย
คนล้มจักข้ามกราย ห่อนใด
ทำชอบชอบอ่อนหาย ขอบกลับสนองนา
ทำผิดผิดจักให้ โทษแท้ถึงตน

269

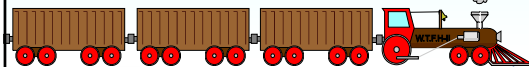
คติธรรม คติไทย

๑. ถึงเป็นครู วิชา ปัญญามาก
ไม่รู้จัก ใช้ปาก ให้จัดจ้าน
เหมือนเต่าฝัก หนึ่งชื่อ อ้อรำคาญ
วิชาญ มากเปล่า ไม่เข้าที่

270

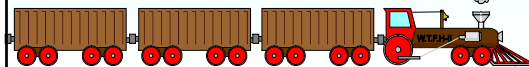
คติธรรม คติไทย

๒. สารพัด ที่จะรู้ เป็นครูเขา
ตัวของเรา แล้วทำไม ไม่สั่งสอน
ปล่อยให้อยู่ นุ่งนุ่ง ไม่สั่งวร
ควรผันผ่อน แก่อยู่ นุ่งทั้งปวง

คติธรรม คติไทย

๓. ปากเป็นเอก เหมือนเสมณต์ ให้คนเชื่อ
ฉลาดเหลือ วาจา ปรีชาฉาน
จะกล่าวถ้อย ร้อยคำ ไม่รำคาญ
เป็นรากฐาน เทิดตน พันล้าเค็ญ

อปริหานิยธรรม ๗ ประการ

(ฉบับ)

- หนึ่ง เมื่อมีราชกิจใด ปรีชากันไป
ป่วยบ่หน่ายขุมชน
สอง ย่อมพร้อมเลิกพร้อมประชุม พร้อมพริกพรคคุม
ประกอบ ณ กิจควรทำ
สาม นั้นถ่อมมั่นในสัณ มาจาริตจำ
ประทุติมิตัดตัดแปลง

273

อปริหานิยธรรม ๗ ประการ

- สี่ ใครเป็นใหญ่ได้แจ้ง โอวาทศาสน์แสดง
กียอมและน้อมบูชา
ห้า นั้นอันบุตรภริยา แห่งใครไปปรา
รภประทุษข่มเหง

274

อปริหานิยธรรม ๗ ประการ

- หก ที่เจตีย์คนเกรง มิอย่ายำยง
ก็เซ่นก็สรวงบวงพลี
เจ็ด พระอรหันต์อันมี ในรัฐวัชชี
ก็คุ้มก็ครองป้องกัน

275

อิทธิบาท ๔

- ๑ จันทะ = มีใจรัก
๒ วิริยะ = พากเพียรทำ
๓ จิตตะ = เอาจิตฝึกฝน
๔ วิมังสา = ใช้ปัญญาสอบสวน

276

นรवासธรรม ๔

- ๑ สัจจะ = ความจริง
- ๒ ทมะ = ฝึกตน
- ๓ ขันติ = อุตทน
- ๔ จาคะ = เสียสละ

277

พรหมวิหาร ๔

- ๑ เมตตา = ความรัก
- ๒ กรุณา = ความสงสาร
- ๓ มุทิตา = ความเบิกบานพลอยยินดี
- ๔ อุเบกขา = ความมีใจเป็นกลาง

278

สังคหัตถ์ ๔

- ๑ ทาน = ให้ปัน
- ๒ ปิยะวาจา = พูดอย่างรักกัน
- ๓ อัตถจริยา = ทำประโยชน์แก่เขา
- ๔ สมานัตตตา = เอาตัวเข้าสมาน

279

อธิษฐาน ๔

- ๑ ปัญญา = ใช้ปัญญา
- ๒ สัจจะ = รักษาสัจจะ
- ๓ จาคะ = เพิ่มพูนจาคะ
- ๔ อุปสมะ = รู้จักสงบใจ

280

สุจริต ๓

- ๑ กายสุจริต:
ความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้องด้วยกาย
- ๒ วาจาสุจริต:
ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ดีงามถูกต้องด้วยวาจา
- ๓ มโนสุจริต:
ความสุจริตทางใจ ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้องด้วยใจ

281

กรณี “น้ำพุ”

นายวงศ์เมือง นันทขว้าง อายุ 18 ปี
(เสียชีวิต 28 พ.ค. 2517)

บุตรชายของ สุวรรณี สุคนธา

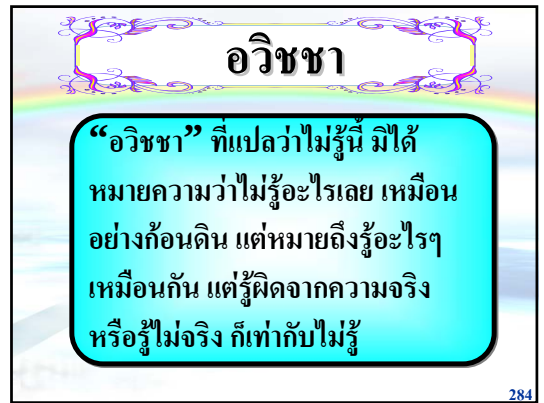
“เลี้ยงลูกอย่างไรถึงได้ปล่อยให้เกิดเหอโรอิน”

ท่านจะเสนอแนะวิธีแก้ปัญหานี้ได้อย่างไร

282

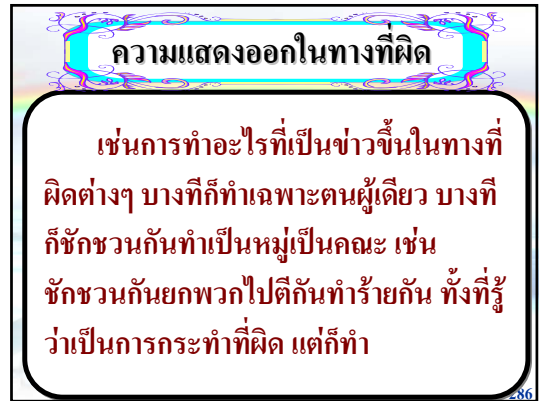
283

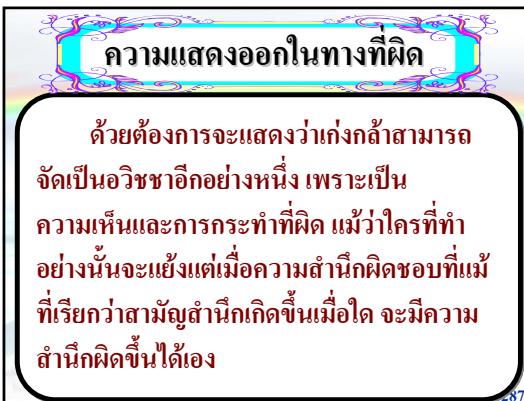
284

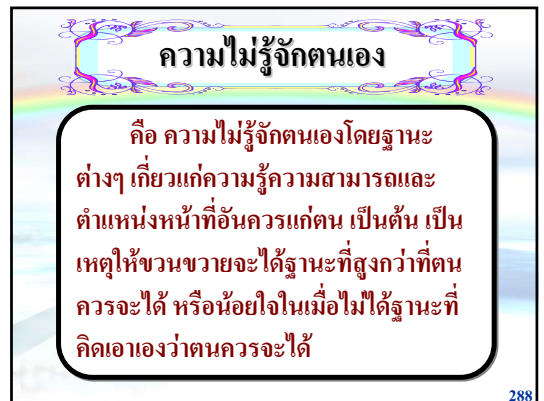
285

286

287

288

ความต้องการสมภาพในทางที่ผิด

สมภาพ คือ ความเสมอภาคกัน
ต้องการให้ทุก ๆ คนเสมอกันไปหมด
ไม่มีผู้ใหญ่ผู้น้อยในฐานะต่างๆ ข้อนี้นี้
เป็นอวิชชาอย่างหนึ่ง เป็นเครื่อง
ทำลายตนเอง

289

ความริษยาในความทำดีและในผลดีของผู้อื่น

เมื่อเห็นผู้อื่นทำความดี หรือเห็น
เขาได้รับผลดีที่เกิดจากความดี ก็เกิด
ความริษยา ผู้ตีเถียนหรือทำการ
ขัดขวางศัตรูจนเป็นอวิชชาอย่างหนึ่ง

290

ความเมาต่างๆ

อันความเมาทั้งที่เป็นความเมาเหล้า
และเมาเพราะเหตุต่าง ๆ มีความยกย่องเป็น
ต้น เป็นอวิชชาทุกชนิด เพราะเมื่อเมาแล้วก็
ทำให้ขาดปัญญาที่จะรู้สัจจะในสิ่งทั้งหลาย
เมาเหล้าเรียกว่าเป็นเมาทางกาย
สร้างเมาอาจจะเร็วกว่าเมาใจ

291

ความเมาต่างๆ

เมาใจคือเมาในรูป เสียง กลิ่น รส จะไม่
รู้เหตุผลตามที่เป็นจริง ไม่มีใครจะพูด
ดักเตือนในขณะที่เมาได้ จะพูดกันให้เกิด
ความเข้าใจได้ก็ต่อเมื่อสร้างเมาแล้ว

292

ความหลง

คือ ความขาดปัญญาในลักษณะต่าง ๆ
จนถึงความถือเอาความผิดด้วยความเข้าใจ
ผิด และความรุนแรง ไม่พบทางออกเหมือน
อย่างคนหลงทาง คนเราเผลอสติ เผลอปัญญา
เมื่อใด ความหลงก็เกิดขึ้นเมื่อนั้น

293

ความหลง

คนที่ถูกละลอลวงได้เพราะไปเชื่อในคำ
หลอกลวง เรียกว่าเป็นคนหลงอย่างหนึ่ง คือ
หลงเชื่อสิ่งที่หลอกลวง มิใช่มีแต่คนภายนอก
แต่เป็นความคิดเห็น หรือใจของตนเองก็มี
จึงไม่ควรด่วนเชื่อใคร หรือแม้ใจตนเองทันที

294

สัปปริสธรรม ๗

คนสมบูรณ์แบบ หรือมนุษย์โดย
สมบูรณ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสมาชิกที่ดีมี
คุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติ มีธรรม
หรือคุณสมบัติ ๗ ประการคือ

295

สัปปริสธรรม ๗

- ๑ รั้งมัญญตา = รู้หลักและรู้จักเหตุ
- ๒ อุตัญญตา = รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล
- ๓ อุตัญญตา = รู้จักตน
- ๔ มัตตัญญตา = รู้จักประมาณ

296

๕ กาลัญญตา = รู้จักกาล

๖ ปริสัจญตา = รู้จักชุมชน

๗ ปุคคลัญญตา = รู้จักบุคคล

ธรรม ๗ ข้อนี้ เรียกว่า สัปปริสธรรม
แปลว่า ธรรมของสัปปริสชน คือคนดี หรือคนที่
แท้ ซึ่งมีคุณสมบัติของความเป็นคนที่สมบูรณ์

297

กัลยาณมิตร ๗

- ๑ ปิโย = น่ารัก
- ๒ ครุ = น่าเคารพ
- ๓ ภาวนีโย = น่าเจริญใจ
- ๔ วัตตะ = รู้จักพูดให้ได้ผล

298

กัลยาณมิตร ๗ (ต่อ)

๕ วจนกขโม = อดทนต่อถ้อยคำ

๖ คัมภีรญจะ กะถัง กัตตา = แสดงเรื่องล้าลึกได้

๗ โน จัญฐานะ นิโยชะเย = ไม่ชักนำในอฐาน

299

ทศพิธราชธรรม ๑๐

- ๑ ทาน = ให้ปันช่วยประชา
- ๒ สีล = รักษาความสุจริต
- ๓ ปริจาคะ = บำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ

300

ทศพิธราชธรรม ๑๐

- ๔ อาชวะ = ปฏิบัติภาระโดยซื่อตรง
- ๕ มัททวะ = ทรงความอ่อนโยนเข้าถึงธรรม
- ๖ ตปะ = พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลส
- ๗ อักโกธะ = ถือเหตุผลไมโกรธา

301

ทศพิธราชธรรม ๑๐

- ๘ อวิหิงสา = มือหิงสาไม่รุ่มเย็น
- ๙ ขันติ = ชำเนะเข็ญด้วยขันติ
- ๑๐ อวิโรธนะ = มิปฏิบัติคลาดจากธรรม

302

พระบรมราชาทา

ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

8 พฤศจิกายน 2532

303

“การเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งที่น่าวิตก คือ ทุกวันนี้ความคิดอ่านและความประพฤติหลาย ๆ อย่างที่แต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่ว ความผิด ได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับและพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้สึกสะอึ้งสะเทือนจนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตของแต่ละคนมีตมลงไป”

304

คำสอนโบราณ

ผู้มีศีลจะเสียซึ่งอำนาจ
นักปราชญ์จะตกต่ำด้วย
กระเบื้องจะเฟื่องฟูลอย
น้ำเต้าน้อยจะถอยจมลง

305

ปรัชญา มหาตมะ คานธี “บาป 7 อย่างต่อสังคม”

The Seven Social Sins

Politics without principles.

Pleasure without conscience.

Wealth without work.

Knowledge without character.

Commerce without morality.

Science without humanity.

Worship without sacrifice.

306

อ. เรื่องอุไร กุศลาศัย
แปลไว้ในหนังสือ โลกทั้งผองพี่น้องกัน (2523)

เล่นการเมืองโดยไม่มีหลักการ
หาความสำราญโดยไม่ยั้งคิด
ร่ำรวยเป็นอกนิษฐโดยไม่ต้องทำงาน

307

อ. เรื่องอุไร กุศลาศัย
แปลไว้ในหนังสือ โลกทั้งผองพี่น้องกัน (2523)

มีความรู้มหาศาลแต่ความประพฤติไม่ดี
ค้าขายโดยไม่มีหลักศีลหลักธรรม
วิทยาศาสตร์เลิศล้ำแต่ไม่มีธรรมแห่งมนุษย์
บูชาสูงสุดแต่ไม่มีความเสียสละ

308

ความเป็นบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม

นายรังสรรค์ แสงสุข อดีตอธิการบดี
มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้กล่าวปัจฉิม
นิเทศในวันพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัย

309

ความเป็นบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม

“ประการแรก คนที่ได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิตนั้น จะต้องรู้
ว่า สิ่งใดพึงกระทำ สิ่งใดพึงงดเว้นเสีย หากท่านไม่รู้
ข้อนี้ ไม่รู้สิ่งใด ไม่รู้ว่าสิ่งใดพึงงดเว้นจะเป็นบัณฑิต
ไป ได้อย่างไร จำไว้ว่า ท่านจะต้องรู้ตนเองอยู่เสมอ
จะต้องสำนึกตนเองเสมอว่าสิ่งใดพึงกระทำ สิ่งใด
พึงงดเว้น เสียหนี้ประการหนึ่ง

310

ความเป็นบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม

ประการที่สอง เมื่อพวกท่านทั้งหลายไปอยู่ใน
สังคมที่หลากหลายผู้คนจำนวนมากมายต้องรู้จัก
แบ่งแยก ต้องรู้จักประเภทของคน จะต้องรู้ว่าคน
ในสังคมนั้นมีหลายกลุ่มหลายหมู่ หลายเหล่า
บางศาสนา เขาสอนกันไว้แบ่งคนออกเป็น
4 ประเภท

311

ประเภทของคนในสังคม

1.พวกไม่รู้ไม่ชี้

พวกนี้เป็นเศษขยะของสังคม ไม่ยอมรับรู้
สิ่งที่ดี ไม่ยอมรับอะไรทั้งดีทั้งชั่ว ไม่รู้
ร้อน รู้หนาว ไม่รู้และไม่ชี้้นพวกที่หนึ่ง

ไม่รู้ไม่ชี้

312

ประเภทของคนในสังคม

2. ไม่รู้แต่ชี้

พวกนี้เกิดโกลาหล พวกนี้ทำความยุ่งยากให้กับบ้าน
กับเมือง ตนเองไม่รู้แต่ชี้ พวกง่าย ๆ ว่าตนเองไม่รู้
แต่ชี้ว่าสังคม ไม่รู้เรื่องเครื่องยนต์ แต่ไปแก้
เครื่องยนต์ ให้เขาจนเสียหน่อยเป็นเสียมากไปอย่างนี้
เป็นต้น เป็นอุทาหรณ์ง่าย ๆ อย่างนี้เป็นต้น
ไม่รู้แต่ชี้

313

ประเภทของคนในสังคม

3. เป็นพวกที่รู้แต่ไม่ชี้

พวกนี้เห็นแก่ตัว พวกนี้เรียนจบไปมุ่งแต่ว่า
เงินเดือนได้เท่าใด จะทำอะไร ทำอย่างไรแล้ว
จะได้เท่าไร พวกนี้ใช้ไม่ได้ สังคมจะอยู่กันได้อ
อย่างไร อยู่ด้วยความมั่งคั่ง อยู่กันด้วย
ความเห็นแก่ตัว เช่นนี้ใช้ไม่ได้ จึงเกิดโกลาหล
วุ่นวาย

314

ประเภทของคนในสังคม

4. พวกที่รู้แล้วชี้

บัณฑิตท่านจงทำสิ่งนี้เมื่อท่านรู้ เมื่อท่าน
เข้าใจสิ่งนี้ท่านควร จะชี้ว่าสังคมจงนำทาง
จงนำแสงสว่างให้กับเขาเหมือนกับเปลวเทียน
ให้แสง รามคำแหงให้ทาง
รู้แล้วชี้

315

พระบาลีกาลามสูตร พุทธศาสนิกข

เสรีภาพในการนับถือพระพุทธศาสนานั้น คือ
หลักพระบาลีกาลามสูตร ที่ตรัสไว้ว่าเป็นการ
ประทานเสรีภาพสูงสุด เป็นประชาธิปไตยสูงสุด และก
็เคยพูดเรื่องนี้มาหลายครั้งหลายหนแล้ว โดยใจความก
็มี ว่า พวกชาวกาลามะได้ทูลถามพระองค์ว่า มีคนผ่านม
า สอนลัทธิหลาย ๆ ลัทธิต่าง ๆ กัน จนไม่รู้ว่าจะรับถ
ืออย่างไรแล้ว จะทำอย่างไรดี

316

พระพุทธองค์ได้ตรัสเรื่องท
ี่เรียกว่ากาลามสูตรมี 10 หัวข้อด้วย
กัน

ใน 10 หัวข้อนั้น 3 หัวข้อแรก
เกี่ยวกับการได้ยิน ได้ฟัง หรือ
การศึกษาก็ได้

ข้อที่ 1 ว่า มา อนุสสวณ แปลว่า

อย่ารับถือเอาด้วยเหตุว่า

ฟังบอกกันตามกันมา

ข้อที่ 2 ว่า มา ปรมฺปราย แปลว่า
อย่ารับถือเอาด้วยเหตุว่า
ทำตามสืบ ๆ กันมา
อย่างปรัมปรา.

ข้อที่ 3 ว่า มา อิตฺติกราย แปลว่า
อย่ารับถือเอาเพราะเหตุว่า
เป็นสิ่งที่กำลังเล่าต่อกัน
อย่างกระฉ่อน

ข้อที่ 4 เกี่ยวกับตำราหรือปิฎก
คำว่า มา ปฏิกฺกสมฺปทานน แปลว่า อย่า
รับถือเอาด้วยเหตุว่ามีที่อ้างในปิฎก.
สำหรับพระพุทธศาสนาก็คือ บัณฑิตคำ
สอนที่เขียนไว้ในใบลานเอามารวมกัน
ไว้เป็นชุด ๆ เรียกว่า ปิฎก.

ในพระพุทธศาสนาตอนแรก ๆ ยัง
เมิ่นจะทำได้อย่างนั้น เป็นแต่จำกันไว้
ท่องด้วยปากเป็นเวลาหลายร้อยปี แล้ว
จัดปิฎกทีหลัง “**ธรรมวินัย**” ได้ฟัง
อย่างใดก็จำกันไว้ให้ดีนี้มีเพียงข้อใด
เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า ปิฎก หรือตำรา

ที่นี้อีก 4 ข้อ เกี่ยวกับการคำนวณ หรือการใช้
เหตุผลในการคำนวณ

ข้อที่ 5 ตรัสว่า มา ตกฺกเหตุ แปลว่า อย่ารับ
ถือเอาด้วยการใคร่ครวญตามวิธีที่เรียกว่าตักกะ,
ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่า Logic. แม้ว่าคำสอนของผู้ใด
ถูกต้องตามวิธีของ Logic ก็อย่าเพิ่งถือเอา เพ
ตักกะก็ยังผิดได้เมื่อเหตุผลมันผิด หรือวิธี
เหตุผลมันผิด.

ข้อที่ 6 ตรัสว่า มา นยเหตุ แปลว่า อย่ารับถือเอา
เคยเหตุว่า มันสมเหตุผลทางนัยะ. สิ่งที่เรีกว่านัยะใน
ครั้งพุทธกาลก็คือ สิ่งที่เรียกกันในบัดนี้ว่า Philosophy
อย่างของฝรั่ง แต่เดี๋ยวนีเรามาเรียกกันในภาษาไทยว่า
ปรัชญา ซึ่งเป็นการเรียกผิดชื่อ เพราะ ปรัชญาไม่ใช่
Philosophy ซึ่งเป็นทฤษฎะหนึ่ง ๆ ยังไม่ใช่ปรัชญา;
แต่เมื่อเรียกกันแล้วก็เรียกกันไป ขอแต่อย่าเอาวิธีคิด
นิกอย่าง Philosophy มาใช้เป็นเครื่องมือถือเอาหลัก
ธรรมะสำหรับปฏิบัติก็แล้วกัน

ข้อที่ 7 ตรัสว่า มา อากาปริวิตุกเณ
แปลว่า อย่ารับถือเอาด้วยการตรึกตาม
อาการ คือ ตามความคุ้นเคยด้วยการคิดตาม
สบายใจ ที่เรียกกันสมัยนี้ว่า Common
sense. มีคนหลายพวกสมัยนี้นิยมใช้
Common sense แต่ในพุทธศาสนาใช้ไม่!
พระพุทธเจ้าตรัสห้ามไว้ โดยข้อนี้.

ข้อที่ 8 ตรัสว่า มา ทิฏฐินิขณานกฺขนฺติ
แปลว่า อย่ารับถือเอา เพราะว่ามันทนได้
ต่อการพังด้วยทิฏฐิของตนเอง. ตัวเอง
มีทิฏฐิอย่างไร ถ้าเขามาสอนด้วยคำสอน
ชนิดที่เข้ากันได้กับทิฏฐิของตัวเองก็อย่าง
เพิ่มถือเอา เพราะวาทิฏฐิของตัวเองมันก็
ผิดได้.

อีก 2 ข้อ เกี่ยวกับบุคคลผู้พูดหรือผู้
แสดงลักษณะนั้น ๆ
ข้อที่ 9 ตรัสว่า มา ภพฺพรูปตาย
แปลว่า อย่ารับถือเอาเพราะเหตุว่าผู้พู
ดลักษณะน่าเชื่อ. ข้อนี้หมายความว่าผู้
คำพูดมีลักษณะท่าทางที่น่าเชื่อ.

ข้อที่ 10 หรือข้อสุดท้ายตรัส
มา สมโณ โน ครฺหติ แปลว่า
อย่ารับถือเอา เพราะสมณะผู้
พูดนั้นเป็นครูของเรา.

หลักการ
บทพระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

หลักการ 10 ประการ
1. ความสามารถ
2. ความเพียร
3. ความไหวพริบ
4. ความรู้เท่าถึงการ
5. ความซื่อตรงต่อหน้าที่

หลักการ 10 ประการ

6. ความซื่อตรงต่อคนทั่วไป
7. ความรู้จักนัยคน
8. ความรู้จักผ่อนผัน
9. ความมีหลักฐาน
10. ความจงรักภักดี

331

๑. ความสามารถ

หมายความว่า อาจจะทำงานให้เป็น
ผลสำเร็จได้ดียิ่งกว่าผู้ที่มีโอกาสเท่าๆ กัน

ความสามารถเป็นลักษณะอันหนึ่งแห่ง
ผู้บังคับบัญชาคน

332

๒. ความเพียร

หมายความว่า กล้าหาญไม่ย่อท้อต่อ
ความยากและบากบั่นเพื่อจะข้ามความ
ขัดข้องให้จงได้ โดยใช้ความอุตสาหวิริย-
ภาพมิได้ลดหย่อน

333

“ ความเพียรเป็นเครื่องพาตนข้ามพ้น
ความทุกข์ ความเพียรเราได้ใช้แล้ว
เราจึงได้มีวิชาความรู้ได้ถึงปานนี้
ถ้าเราไม่ได้มีความเพียรมาแล้ว
เรายังคงเป็นคนโง่อยู่อย่างเดิมหรือ? ”

334

๓. ความไหวพริบ

หมายความว่า รู้จักสังเกตเห็นโดยไม่ต้อง
มีใครเตือนว่า เมื่อมีเหตุเช่นนั้นๆ จะต้อง
ปฏิบัติกรอย่างนั้นๆ เพื่อให้บังเกิดผลดีที่สุด
แก่กิจการทั่วไปและรีบทำการอันเห็นควรนั้น
โดยฉับพลันทันท่วงที

335

๔. ความรู้เท่าถึงการ

หมายความว่า รู้จักปฏิบัติกิจการ
ให้เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

“ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ” เป็นคำเตือน
ว่าเป็นความบกพร่อง

336

๕. ความซื่อตรงต่อหน้าที่

คือ ตั้งใจกระทำการซึ่งได้รับมอบให้เป็นหน้าที่ของตนนั้นโดยซื่อสัตย์สุจริต ใช้ความอุตสาหวิริยภาพเต็มสติกำลังของตนความมุ่งหมายให้กิจการนั้นๆ บรรลุถึงซึ่งความสำเร็จโดยอาการอันงดงามที่สุดที่พึงมีหนทางจัดไปได้

337

๖. ความซื่อตรงต่อคนทั่วไป

“ป่าพึ่งเสือ เรือพึ่งพาย นายพึ่งบ่าว เจ้าพึ่งข้า” ความประพฤติซื่อตรงที่มีต่อคนทั่วไป รักษาตนให้เป็นคนควร เขาทั้งหลายจะเชื่อถือได้ โดยรักษาวาจาสัตย์พูดอะไรเป็นนั้นไม่เหินหันเปลี่ยนแปลงคำพูดไปเพื่อความสะดวกเฉพาะครั้งหนึ่งคราวหนึ่ง

338

ไม่คิดเอาเปรียบใครโดยอาการอันเขาจะชนะแข่งไม่ได้ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่หาดีใส่ตัวหาชั่วใส่เขา เมื่อผู้ใดมีไมตรีต่อก็ตอบแทนด้วยไมตรีโดยสม่ำเสมอ ไม่ใช่ความรักใคร่ไมตรีซึ่งผู้อื่นมีต่อเรานั้น เพื่อเป็นเครื่องประหารเขาเองหรือใครๆ ทั้งสิ้น

339

๗. ความรู้จักนัยคน

ข้อนี้เป็นของสำคัญสำหรับผู้ที่มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติกิจการติดต่อกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย

ต้องศึกษาและสังเกตให้รู้นัย - ความคิด ความเห็น ชอบชังอะไร ประพฤติให้ต้องตามอัธยาศัยได้

340

๘. ความรู้จักผ่อนผัน

ข้อนี้เป็นข้อสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งปฏิบัติได้เหมาะได้ยากกว่าที่คาดหมาย เพราะฉะนั้นจึงผู้ที่ปฏิบัติได้จริงๆ ได้น้อย มักจะเข้าใจผิดทั้ง 2 พวก

341

พวกที่ 1 พวกเถรตรง อ้างตนว่าเป็นคนเคร่งในทางรักษาระเบียบแบบแผน ไม่ผ่อนผันเสียเลย อาจเสียการงานได้

พวกที่ 2 ซึ่งเห็นว่าความผ่อนผันเป็นของสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด เหมือนคนซื่อลา ถูกคนเขาหัวเราะเยาะได้

342

๕. ความมีหลักฐาน

หมายถึง 3 ประการ คือ

1. มีบ้านเป็นสำนักมั่นคง
2. มีครอบครัวอันมั่นคง
3. ตั้งตนไว้ในที่ชอบ

343

๑๐. ความจงรักภักดี

แปลว่า “ความยอมสละตนเพื่อประโยชน์แห่งท่าน” คือ ถึงแม้ว่าท่านจะต้องได้รับความเดือดร้อนรำคาญตกระกำลำบากหรือจนถึงต้องสิ้นชีวิตเป็นที่สุดก็ยอมได้ทั้งสิ้นเพื่อมุ่งประโยชน์อันแท้จริง ให้มีแก่ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

344

สุภาพิตพระร่วง

ปางสมเด็จพระร่วงเจ้า เฝ้าแผ่นภพสุโขทัย

มลักเห็นในอนาคต

จึงผายพจนประภาส

เป็นอนุศาสนกถา

สอนคนนารชน

ทั่วธาตลพิงเพียร

เรียนอาวุธผดุงอาคม

อย่าเคลื่อนคลาดคลาถ้อย

เมื่อน้อยให้เรียนวิชา

ให้หาสินเมื่อใหญ่

อย่าใฝ่อาทรภัยท่าน

345

อย่าริระรำนแก่ความ

ประพุดิตามบุรพอบ

เอาแต่ชอบเสียผิด

อย่าประกอบกิจเป็นพาล

อย่าอวดหาญแก่เพื่อน

เข้าเลื้อนอย่าลืมหิรั

หน้าศึกอย่านอนใจ

ไปเรือนท่านอย่านั่งนาน

การเรือนตนเร่งคิด

อย่านั่งชิดผู้ใหญ่

อย่าใฝ่สูงให้พ้นศักดิ์

ที่รักอย่าดูถูก

ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง

สร้างกุศลอย่ารู้โรย

อย่าโดยคำคนพรวด

เข็นเรือทอดทางถนน

เป็นคนอย่าทำใหญ่

ข้าคนไพรอย่าไฟฟู

คบขุนนางอย่าโหด

โทษตนผิดรำพึง

อย่าจนถึงโทษท่าน

หว่านพืชจักเอาผล

เลี้ยงคนจักกินแรง

อย่าขัดแขงผู้ใหญ่

อย่าใฝ่ตนให้เกิน

เดินทางอย่าเดินเปลี่ยว

น้ำเชียวอย่าขวางเรือ

ที่สู้มเสื่อจงประหยัด

จงเร่งระมัดพิ้นไฟ

ตนเป็นไทยอย่าคบทาส

อย่าประมาทท่านผู้ดี

มีสินอย่าอวดมั่ง

ผู้เฒ่าสั่งจงจำความ

ที่ขวากหนามอย่าเสียเกือก

ทำเร็วเรือกว่ากับดูตน

คนรักอย่าวางใจ

ที่มีภัยพึงหลีกเลี่ยง

ปลิกตนไปโดยด่วน

ได้ส่วนอย่ามักมาก

อย่ามีปากกล่าวคน

รักตนกว่ารักทรัพย์

อย่าได้รับของเข็ญ

เห็นงามตาอย่าปอง	อย่าฝากท่านอย่ารับ
ที่ทับจมีไฟ	ที่ไปจมีเพื่อน
ทางแหวเถื่อนอย่าไคลคลา	ครูบาสอนอย่าโกรธ
โทษตนผิดจึงรู้	ผู้เสียสียนอย่าเสียศักดิ์
รักดีอย่าด่วนเถียง	อย่าเบียดเสียดแก้มิตร
ที่ผิดช่วยเตือนตอบ	ที่ชอบช่วยยกยอ
อย่าขอของรักมิตร	ชอบชิดมักจางจาก

พบศัตรูปากปราศัย	ความในอย่าไขเขา
อย่ามัวเมาเนื่องนิจ	คิดตรงตริกทุกเมื่อ
ฟังฉันเพื่อต่อญาติ	รู้ที่ขลาดที่หาญ
คนพาลอย่าพาลผิด	อย่าผูกมิตรไมตรี
เมื่อพาที่ฟังตอบ	จงนบนอบผู้ใหญ่
ช้างไล่แล่นเลี้ยงหลบ	ดูงานขบอย่าขบค
อย่ากอบจิตริษยา	เจรจาตามคดี

อย่าปลุกผีกลางคลอง	อย่าปองเรียนอาถรรพ์
พลันจับหายวายม้วย	อย่าลเียงถั่วแตกมิตติ
จงผลเยี่ยงสัมฤทธิ์แตกมิเสีย	ดูเมียอย่าวางใจ
ภายในอย่านำออก	ภายนอกอย่านำเข้า
อาสาเจ้าจนตนตาย	อาสาขายจงพอแรง
ของแพงอย่ามักกิน	อย่ายีนคำคนโลภ
โอบอ้อมเอาใจคน	อย่ายลเหตุแต่ใกล้

ท่านใ้ท้ออย่าหมายโทษ	คนโหดให้เอ็นดู
ขอรูยต่อหน้า	ยอเข้าเมื่อแล้วกิจ
ยอมมิตรเมื่อลับหลัง	ดูเมียยังอย่าสรรเสริญ
เยียวสะเทินจะอดสู	อย่าชิงครูชิงมิตร
ผิดอย่าเอาเอาแต่ชอบ	นอบตนต่อผู้เฒ่า
เข้าออกอย่าวางใจ	ระวังระไวหน้าหลัง
เยียวผู้ชิงจะคอยโทษ	อย่ากริ้วโกรธเนื่องนิจ

ผิวผิดปลิดไปร้าง	ข้างตนไว้อาวูษ
เครื่องสรรพยุทธอย่าวางจิตคิดทุกขในสงสาร	
อย่าทำการที่ผิด	คิดชวนขายที่ชอบ
โต้ตอบอย่าเสียคำ	ลมขายอย่าร่วมรัก
พรรคพวกฟังทำนุก	ปลุกเอาแรงทั่วตน
ยลเยี่ยงไถ่นกกระทา	พาลูกหลานมากิน
ระบือระบิลอย่าฟังคำ	การจะทำอย่าด่วนไ

อย่าใช้คนบังบด	ทดแทนคุณท่านเมื่อยาก
ฝากของรักจงพอใจ	เฝ้าทั่วไทอย่าทรนง
รักดีจงอย่าเกียจ	เจ้าเคียดอย่าเคียดตอบ
นอบนบใจใ้สุธาธิ	อย่าขุดคนด้วยปาก
อย่าถากคนด้วยตา	อย่าพาลผิดด้วยหู
อย่าเลี่ยนครูเตือนคำ	อย่าริกล้าวคำลด
คนทรยศอย่าเชื่อ	อย่าแผ่เผื่อความผิด

อย่าผูกมิตรคนจร	ท่านสอนอย่าสอตอบ
ความชอบจำใส่ใจ	ระวังระไวที่ไปมา
เมตตาตอบต่อมิตร	คิดแล้วจึงเจรจา
อย่านินทาผู้อื่น	อย่าตั่นยกยอดคน
คนจนอย่าดูถูก	ปลูกไมตรีทั่วชน
ตระกูลตนจงคำนับ	อย่าจับลิ้นแก่คน
ท่านรักคนจงรักตอบ	ท่านนอบตนจงนอบแทน

355

ความเหน็ดให้ประหยัด	เผ่ากษัตริย์เพลิงงู
อย่าดูถูกว่าน้อย	หิ้งห้อยอย่าแข่งไฟ
อย่าปองภัยต่อท้าว	อย่ามกหัวพหลันแตก
อย่าเข้าเบงกาข้าง	อย่าออกก้างขุนนาง
ปางมีชอบท่านช่วย	ปางป่วยท่านชิงชิง
ผิจะบังบังจงลับ	ผิจะจับจับจงมัน
ผิจะคั่นคั่นจงตาย	ผิจะหมายหมายจงแ

356

ผิจะแก้แก้งกระจำง	อย่ารักห่างกว่าชิด
คิดข้างหน้าอย่าเบา	อย่าถือเอาตื่นกว่าลึก
เมื่อเข้าศึกระวังตน	เป็นคนเรียนความรู้
จงยั้งผู้ผู้มิดักดี	อย่ามกง่ายมิดี
อย่าตีงูให้แก่กา	อย่าตีปลาหน้าไซ
ใจอย่าเบาจนหนัก	อย่าตีสุนัขห้ามเห

357

ข้าแก่ร้ายอดเอา	อย่ารักเหกว่าผม
อย่ารักลมกว่าน้ำ	อย่ารักถ้ำกว่าเรือน
อย่ารักเดือนกว่าตะวัน	สบสังสรรพโอวาท
ผู้เป็นปราชญ์พึงสดับ	ตรับตริตรองปฏิบัติ
โดยอรรถอันถ่องถ้วน	แถลงเลศเหตุเลือกถ้วน
เลิศอ้างทางธรรม	แลณาฯ

358

คำสอนเรื่องนางวิบัติ

ตีกนอกจะใหญ่	ตีกในจะยุ่ง
คนเลวจะเด่น	คนดั่งจะดับ
คนซื่อจะช่วย	คนรวยจะเป็นคนดี
ธรณีจะกรรแสง	ฟ้าจะแดงเป็นสายเลือด

359

บทสวดมนต์ “เบญจเคารพ”

บทเรียนที่ คุณยาทองนวล อินทวงศ์ สอนหลาน

ไหว้กราบบูชา	วันละสองเวลา
อย่างน้อยควรทำ	กราบครั้งห้าหัน
เป็นกิจประจำ	ทำงานแม่นยำ
นำไปสู่สุขศรี	หนึ่งกราบพระพุทธ
ด้วยจิตบริสุทธิ์	ระลึกถึงความดี

360

บทสวดมนต์ “เบญจคารพ”
บทเรียนที่ คุณย่าทองนวล อินทวงศ์ สอนหลาน

แล้วกราบพระธรรม	ระลึกคุณที่มี
ด้วยจิตเปรมปรีดิ์	นับถือจริงใจ
แล้วกราบพระสงฆ์	สาวกพุทธองค์
ด้วยจิตเลื่อมใส	เห็นคุณของท่าน
ดีชอบเพียงไร	น้อมมาภายใน

361

บทสวดมนต์ “เบญจคารพ”
บทเรียนที่ คุณย่าทองนวล อินทวงศ์ สอนหลาน

เตือนใจของตน	ชนกชนนี
ผู้บูรพการี	รวมทั้งสองคน
กราบทนທີ່	ด้วยจิตนฤมล
ตริตรองเห็นผล	ที่ท่านอุปการ
แล้วประมวญความดี	ที่บรรดามี

362

บทสวดมนต์ “เบญจคารพ”
บทเรียนที่ คุณย่าทองนวล อินทวงศ์ สอนหลาน

ในครูอาจารย์	ผู้ใหญ่และกษัตริย์
ทรงคุณมโหฬาร	น้อมจิตกราบกราน
เป็นที่เคารพ	ลำดับแต่นั้น
ตั้งอธิษฐานบากบั่น	ด้วยใจแก่กล้า
คิดคะเนกิจการ	ตามวันเวลา

363

บทสวดมนต์ “เบญจคารพ”
บทเรียนที่ คุณย่าทองนวล อินทวงศ์ สอนหลาน

หาช่องแสวงหา	ผลประโยชน์ประจำวัน
กับคิดรักษา	ทรัพย์สินนานา
ด้วยวิธีป้องกัน	อย่าให้จ่ายมาก
แต่รู้แบ่งปัน	เลิกการพัน
คบหาคนดี	ตั้งจิตกุศล

364

บทสวดมนต์ “เบญจคารพ”
บทเรียนที่ คุณย่าทองนวล อินทวงศ์ สอนหลาน

เป็นคนอารีย์	รู้สมานไมตรี
กับคนใกล้ไกล	คิดเชื่อเรื่องกรรม
คือการที่ทำ	ด้วยกายปากใจ
ทำดีได้ดี	ไม่เลือกใครใคร
ทำชั่วครั้งไหน	ผลชั่วตามสนอง

365

บทสวดมนต์ “เบญจคารพ”
บทเรียนที่ คุณย่าทองนวล อินทวงศ์ สอนหลาน

คิดได้ทำได้	ตามข้อกล่าวไว้
พร้อมด้วยตริตรอง	จักมีเกษมสุข
ไกลทุกข์หม่นหมอง	เป็นคนควรลอง
ทำตลอดตัวตาย	เทอญฯ

366

พุทธศาสนสุภาษิต

อัปภักญจิ ฌิตมาหุริรา
 ปราชญ์กล่าวว่าชีวิตนี้น้อยนัก
 ชีวิตนี้น้อยนัก แต่ชีวิตนี้สำคัญนัก
 เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อเป็นทางแยก
 จะไปสูงไปต่ำ จะไปดีไปร้าย
 เลือกได้ในชีวิตนี้เท่านั้น

ฟังสำนักขื่อนี้ให้จงดี
 แล้วจงเลือกเถิด
 เลือกให้ดีเถิด
 ผู้มีสติระวังไม่ทำความไม่ดีทั้งหลาย
 ทั่วกายวาจาใจได้ยิ่งกว่าผู้อื่น

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
 สกลมหาสังฆปริณายก

เพลงคน

ผู้ประพันธ์เนื้อร้อง	ครู เกษม มลิณฑินดา
ผู้ประพันธ์ทำนอง	ครู สุรพล โทณะวณิก
ผู้ขับร้อง	ครู สุเทพ วงศ์กำแหง
	ศิลปินแห่งชาติ

บันทึกแผ่นเสียงในปี พ.ศ. 2489

ดวงดาววิบวาวเคยเด่นพรายังหล่น
 เมฆลอยเบื่องบนยังตกลงสู่ดิน
 หมู่มวลนกคามีปีก
 หลีกปิ่นของพรานโฉบบิน
 ไม่วายร่วงดินลงตาย

ทะเลลึกมีมวลหมู่ปลามากอยู่
 ทั่วบึงหนองคูมวลหมู่ปลามากมาย
 ก็ยังมีวายโดนเบ็ด
 เด็ดชีวิตมันถึงตาย
 ละม้ายคล้ายชีวิตคน

มีดฆาต เค้นดี เพียงใด ร้ารวยหรือเชื่องใจอับจน
 ไม่มีวันพ้นความตาย สุดที่หมายเดียวกัน
 เป็นคนทั้งที่ควรให้มีประโยชน์
 ชาติไทยของเราควรรุ่งโรจน์เท่าทัน
 อย่ามัวเร่งเร้าความสุข ส่วนตัวเห็นเป็นสำคัญ
 ชีวิตคนสั้น.....นิด.....เดียว

